Prijs f 0.50

4e JAARGANG No. 4/5
APRIL—MEI 1950

NEDERLAND POLEN

UIT DE INHOUD:

UITGAVE DER VERENIGING NEDERLAND-POLEN

Links boven:
Terwijl de Moeder de tractor bestuurt . . .

Rechts boven:
. . . spelen de kinderen onder goede zorgen in de crèche.

Midden:
Een blik op een stand van de Internationale Jaarbeurs te Poznań (stand met Poolse klederdrachten)

Links onder:
Prins Bernhard in het Poolse paviljoen op de Utrechtse Jaarbeurs

Rechts onder:
Ook de kleinste kinderen in de bewaarschool maken toebereidselen voor de eerste-Mei-viering

Terwijl in 1938 56% v
bestond uit produc
(grondstoffen, halffabri
vesteringsgoederen) en
consumptiegoederen, bedr
vorig jaar de invoer van p
tiegoederen 84,6%, die van
sumptiegoederen slechts 15,4
Deze cijfers betreffende de Po
import tonen, dat de industr
productie in het nieuwe Polen s
en voortdurend toeneemt — dat e
steeds meer fabrieken, schepen,
woonhuizen, ziekenhuizen, scholen
worden gebouwd.

Deze importcijfers bewijzen, dat het nieuwe Polen zich snel transformeert tot een **industrieel-agrarisch** land, dat het koen en vastberaden de weg naar het socialisme is ingeslagen.

Ook spreken deze cijfers van de grote, dynamische ontwikkeling van Polens nationale economie.

De productie-goederen (steenkool en cokes inbegrepen) beslaan in de Poolse export van 1949 63,8%, de consumptiegoederen 36,2%.

Een aanzienlijke stijging ten opzichte van 1948 vertoonde de uit-

b
ma
op t
op go
Het is t
— nu de
sen Polen
en zich on
met de U.S.
ter is dan in
rekenen van d
del is overgega
dollar op de roe
De Sowjet-valuta
geling van de voo

Pools fabrikaat op de Jaarb

...el-
...ullen
...eleverd
... nikkel,
... kunst-
... voor de

... export
...nde ag...
...ducten,
...iwar...

...DE
...CONT... NTEN
...IN HE... ANDELS-
...TUSSE... OLEN EN
...ND VASTGESTELD.

...ttannië.

...t j.l. werd te Londen, in ...der van het lopende vijfja- ... Brits-Poolse handelsaccoord ...n 14-1-1949, een overeenkomst getekend, waarbij de goederencontingenten voor 1950 werden vastgesteld.

De overeengekomen goederenlijsten tonen een stijging van de wederzijdse handelsomzet.

Polen zal Groot-Brittannië leveren: spek, eieren, pluimvee, diverse landbouwproducten, meubels, porcelein, glas, textiel e.a., en ontvangt: behalve investeringsgoederen en grondstoffen, zoals wol, rubber, metalen, waarvan de leveringen voortgezet zullen worden volgens de bepalingen van het vijfjarig accoord, ook nog auto's, ma-

...ische inrichtingen en ...en alsmede andere ...n van de Engelse indu-

...JAAR OPBOUW EN ONT-
...KELING VAN DE POOLSE
HANDELSVLOOT

...urend ...e laatste vijf jaar ...niet al... de tonnage van de Poolse h...elsvloot toegenomen, vergelek... met het jaar 1939, maar oo... is haar aandeel in het goederenvervoer via de Poolse havens met ruim 10% gestegen. Op ...t gebied van de zeehandel me... et buitenland werd eveneens een drukker handelsverkeer gestateerd dan vóór de oorlog, ... geen is toe te schrijven aan de meer efficiënte exploitatie der schepen, resultaat van het op ruime schaal toegepaste wedijverprincipe en van de invoering van nieuwe socialistische werkmethoden.

In overeenstemming met de richting, waarin de Poolse handelsvloot zich ontwikkelt, vertoont het goederenvervoer op de geregelde diensten de grootste overschrijdingen van het plan. Van de totale hoeveelheid goederen, vervoerd door de geregelde diensten, namen de Europese lijnen 66%, de oceaanlijnen 34% voor hun rekening. De grootste prestatie der handelsvloot is echter het opbouwen van geregelde lijnen. Terwijl Polen vóór de oorlog slechts enkele geregelde diensten bezat, die nog hoofdzakelijk door buitenlandse reders werden onderhouden, heeft het er thans 14. Onlangs werd een nieuwe dienst geopend tussen Gdynia en Pakistan. Het zesjarenplan voor de Poolse scheepvaart zal, behalve een aanzienlijke uitbreiding van de vloot, ook een verdere ontwikkeling der geregelde scheepvaartlijnen brengen.

Het merendeel der nieuwe schepen zal op Poolse werven worden gebouwd.

...n on- ...e zijde ... van het ...eenkomsten ... van buiten- ...n Nederlandse ...teur van het de- ...onomische zaken ... en van Indonesi- ... de delegatie-leider ... (Zie het no. van 2 ... „Ned.-Polen").

Collectieve Overeenkomst

van Nederlandse schippers en vissers op Poolse Vissersschepen

Op 20 Maart werd door Ing. W. Kulesinski als gevolmachtigde van de Poolse scheepvaart- en visserijmaatschappijen „DALMOR", „Baltycka Spolka Okrętowa" en „Lawica" en door vertegenwoordigers van de „Algemene Nederlandse Bond van Zeevarenden" een collectieve overeenkomst van Nederlandse schippers en vissers op Poolse vissersschepen ondertekend. Er werden opnieuw lonen vastgesteld, die aanmerkelijk hoger liggen dan de lonen, die op Nederlandse schepen worden uitbetaald, onafhankelijk van het aandeel in de gevangen vis. Lever, traan en kuit zijn het eigendom van de bemanning. Loonbelasting betaalt de bemanning in Nederland. Alle leden der bemanning zijn bij de Lloyd verzekerd voor de som van £ 2.000,—.

Nederlandse vissers kunnen werk krijgen onafhankelijk van de vraag, tot welk vakverbond zij behoren en zonder dat hun politieke overtuiging gewicht in de schaal legt. De perscampagne, die tijdens de onderhandelingen over de collectieve overeenkomst gevoerd werd door zekere plaatselijke bladen in Nederland, verdiende des te meer afgekeurd te worden door het feit, dat zij direct tegen de belangen van de Nederlandse vissers gericht was.

Poolse landbouw ondergaat een transformatie.
De handploeg wordt vervangen door ploegen met motortractie. Men ziet hier een serie tractoren

Het zesjarenplan

en de Staats-Landbouwbedrijven

Op het ogenblik beslaat het oppervlak van die landbouwbedrijven, die door de openbare instanties worden geadministreerd en geheel volgens plan werken, omstreeks 1 millioen 750.000 H.A., circa 8,5% van het totaal aan bouwland in Polen. Hierbij is een aantal op dezelfde wijze werkende landbouwbedrijven niet meegerekend, hetzij omdat ze te zeer versnipperd zijn, hetzij omdat zij nog te zeer onderhevig zijn aan veranderingen, zodat het niet wel mogelijk is ze op te nemen bij het exact berekende plan der staatslanderijen. Deze landerijen, die wel het eigendom zijn van de Staat of zijn ondergeschikte publieke organen, worden echter meestal door particuliere personen en lichamen bewerkt (ze werden b.v. toegewezen aan scholen, organisaties van dorpsambtenaren, pachtorganisaties, enz.) en hun opbrengst wordt niet meegerekend bij die van de staatssector. Tot 1949 ressorteerde onder het „Staatsbeheer van Landgoederen" slechts 75% van het land, dat binnen de bij het plan voor de landbouw vastgestelde Staatssector viel. De rest van deze sector werd beheerd door andere instellingen, nl. de „Staats-Plantenteelt" en de „Staats-Veeteelt", terwijl een gedeelte ressorteerde onder diverse ministeries, industriële ondernemingen, verenigingen, het Verbond van Coöperatieven, sociale organisaties, enz. Deze versnippering bemoeilijkte de uitvoering van het landbouwplan en de ontwikkeling van de landbouwproductie in het algemeen. Het landbouwpersoneel werd niet rationeel genoeg gebruikt en de contrôle werd ten zeerste bemoeilijkt.

Kort geleden is men tot een grondige reorganisatie overgegaan: de drie voornaamste staatsinstellingen („Staatsbeheer van landgoederen", „Staats-Plantenteelt" en „Staats-Veeteelt") werden verenigd, zodat thans 90% van de door de Staat beheerde bodem onder één instantie valt. Hiernaast vindt men in de staatssector nog slechts die ondernemingen, die door hun speciale karakter nauw verbonden zijn met de Staats-landbouwbedrijven, zoals proefstations, landbouwscholen en dergelijke, benevens enige kleinere landerijen, die ongeschikt zijn om in de grote staatsbedrijven te worden opgenomen.

De Organisatie

Om de activiteit der staats-landbouwbedrijven zoveel mogelijk op te voeren werd hun organisatie gedecentraliseerd.

Deze organisatie bestaat uit drie trappen: boven-

aan staat de Centrale Leiding, vervolgens heeft men Gewestelijke Leidingen en daaronder vallen de Groepen, waarin verschillende staats-landbouwbedrijven zijn verenigd.
De Centrale Leiding is verantwoordelijk voor het ten uitvoer brengen van het Plan voor de Landbouw. Zij moet de algemene leiding geven, coördineren, contrôle en toezicht uitoefenen op alle bedrijven, die onder haar staan. Deze Centrale Leiding oefent haar functie voornamelijk via de Gewestelijke Leidingen uit.
De staatsbedrijven, waar selecte producten en zaaigoederen worden gekweekt, vallen echter onder de administratie van de Centrales voor zaaigoed, waarvan er vier in Polen bestaan. Zij vallen niet onder de Gewestelijke Leidingen der staats-landbouwbedrijven.
Enige groepen van bedrijven en in bepaalde gevallen, ook enige afzonderlijke bedrijven (b.v. de Staatsveefokkerijen) kregen een afzonderlijk bedrijfsstatuut en worden geacht een eigen budget te voeren met alle daaruit voortvloeiende rechten en verplichtingen.
De groepen bestaan uit een zeker aantal landbouwbedrijven: het aantal aangesloten bedrijven hangt af van hun ligging. Indien er in een bepaalde streek slechts weinig bedrijven liggen, dan kan zo'n groep niet groot zijn. Immers, zou men er verderaf gelegen bedrijven bij betrekken, dan zouden de afstanden naar het centrale organisatiepunt te groot worden en dan zou de organisatie in het honderd lopen.
Thans zijn er in Polen in totaal 720 van deze groepen, terwijl het totaal aantal staats-landbouwbedrijven 5600 bedraagt.

Belangrijke taken

De volledige reorganisatie van de staats-landbouwbedrijven zal het mogelijk maken, dat deze behoorlijk gaan functioneren en zodoende de belangrijke taken kunnen volbrengen, die hun bij het Zes-Jarenplan worden gesteld. Deze taken zijn:

1. volledige exploitatie van alle staatsgronden;
2. belangrijke stijging van de productiviteit der staatsgronden;
3. het leveren van grote hoeveelheden landbouwproducten aan de binnenlandse markt en aan de export;
4. het leveren van grote hoeveelheden eerste-kwaliteits zaaigoederen en fokvee aan landbouw-productiecoöperatieven en aan particuliere boerenbedrijven;
5. dusdanige intensivering en mechanisatie van de productie, dat dit tot voorbeeld kan strekken voor de gehele landbouw;
6. het verzekeren van goede arbeids- en levenscondities aan alle bij hen te werk gestelde landarbeiders;
7. toepassing van socialistische organisatie- en arbeidsmethoden.

Gedurende de eerstvolgende vier jaren zal het bodemoppervlak der staatslandbouwbedrijven, door het overnemen van landerijen uit ander beheer, omstreeks 400.000 H.A. groter worden.
De braakliggende gronden moeten tot een minimum van 9 à 10.000 H.A. worden gereduceerd.

Doeltreffende verbouwing van gewassen

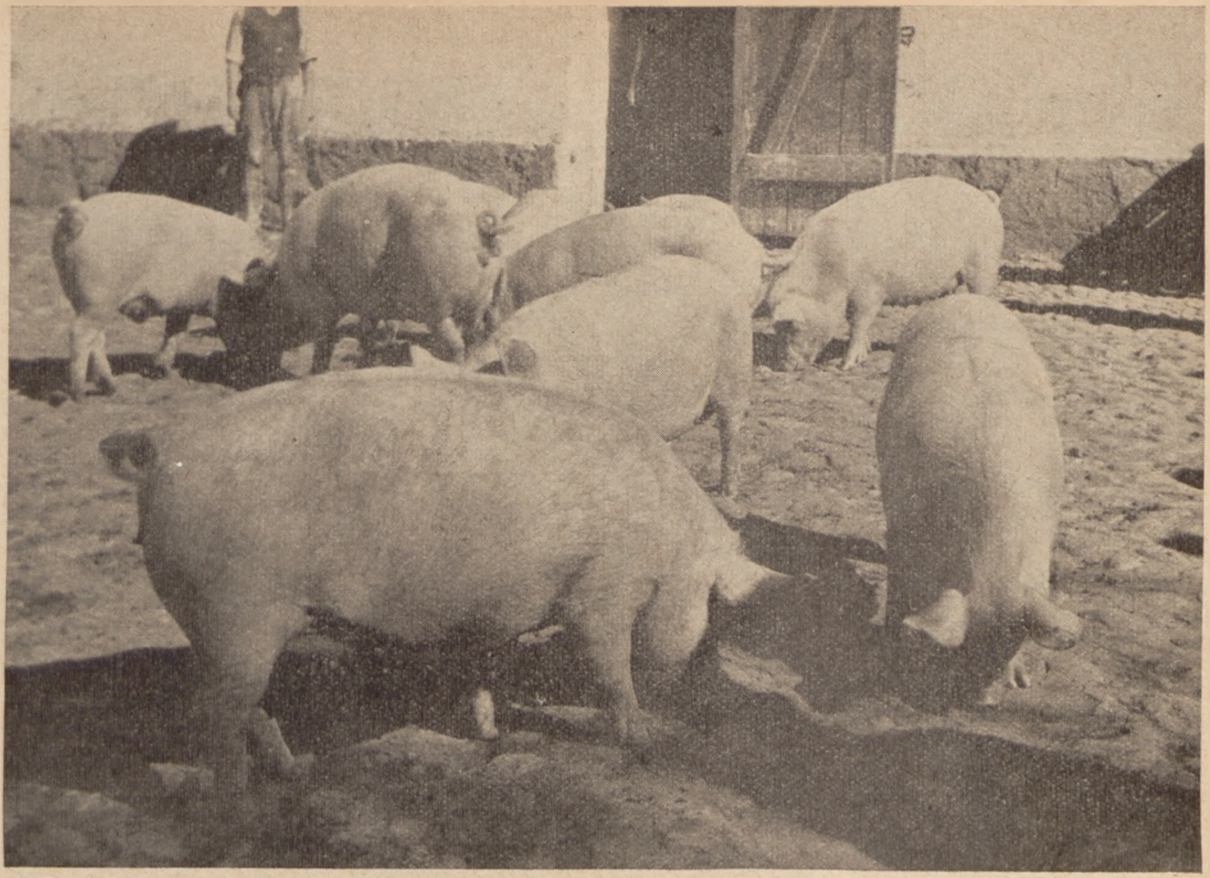
Volgens de nieuwe zaaiplannen zal men van lieverlee overgaan tot een grotere verbouwing van waardevolle gewassen en een inkrimping van minder doeltreffende beplantingen. Zo zal het met rogge bezaaide bodemoppervlak, dat in 1949 nog 27% van het totale bebouwde oppervlak bedroeg, in 1955 tot 21% teruggelopen zijn. Tarwe zal echter van 10,4% tot 11,0% stijgen, gerst van 7,2% tot 8,4%, hakvruchten van 18,3% tot 22%, industriegewassen van 3,2% tot 4%.

Verhoogde resultaten in landbouw en veeteelt

Door een gelijktijdig opvoeren van het bebouwde bodemoppervlak en van de opbrengst daarvan zal natuurlijk de oogst aanzienlijk toenemen. In vergelijking met 1949 zal de oogst van tarwe, gerst, suikerbieten en oliehoudende gewassen aan het eind van het Zes-Jarenplan bijna verdubbeld, en die van aardappelen verdriedubbeld zijn. De rogge-oogst zal in verhouding minder toenemen, doch toch nog de helft meer bedragen dan in 1949.
De beoogde toename van de veestapel maakt het noodzakelijk, de grootste aandacht te schenken aan de verbouwing van veevoeder en aan de gras- en weidelanden. Hiertoe worden grote melioratiewerken (drooglegging en bevloeiing) uitgevoerd.
Eveneens moeten de staatslandbouwbedrijven hun tuinderijen belangrijk tot ontwikkeling brengen en de grootste zorg besteden aan hun boomgaarden. Het aantal vruchtbomen immers moet aan het eind van het Zes-Jarenplan het viervoud van thans bedragen, terwijl de groententeelt driemaal zo groot moet worden.
De veestapel van de staatsbedrijven zal, volgens het Plan, een enorme ontwikkeling doormaken. Niet alleen wordt het noodzakelijk geacht, dat overal het vooroorlogse peil weer bereikt wordt, maar bovendien moet dit belangrijk overschreden worden, opdat de leverantie van vee en veeproducten een grotere rol zal spelen op de binnenlandse markt en voor de export.

Opvoering van de veestapel.

In vergelijking met 1949 zal in 1955 de veestapel driemaal zo groot zijn, terwijl het aantal melkkoeien viermaal dat van 1949 zal bedragen. Aangezien tegelijkertijd de gemiddelde opbrengst van melk per koe van 2250 L. tot 2700 L. zal toenemen, zal de melkproductie in 1955 het vijfvoudige van 1949 bedragen.
Het aantal varkens zal eveneens vijf maal zo groot worden, waardoor het aantal biggen in ongeveer gelijke mate zal stijgen.
Met de schapen is het dito gesteld, en de verhoging van hun kwaliteit zal meebrengen, dat de opbrengst van wol meer dan vijf keer zo groot zal zijn. Ook de productie van hamelvlees zal toenemen.
De pluimveestapel zal zich enige malen verdubbelen.
Tegelijk met de verhoogde productie van gewassen en vee zal ook de hoeveelheid der voor de verkoop bestemde producten toenemen en wel procentsgewijze meer dan de totale toename van landbouw en veeteelt. Hierdoor zal het aan-

Intensivering van de Poolse veestapel

deel van de staatsbedrijven bij de leveranties voor de binnenlandse markt en de export naar verhouding belangrijk stijgen.
Dit verhoogde percentage van de staatsbedrijven bij de voorziening van de binnenlandse markt en de export komt niet alleen tot uiting in de omvang van de directe leveringen, maar zal zich eveneens indirect doen gelden door de invloed, die de staatslanderijen zullen uitoefenen op de productie van de gehele Poolse landbouw en veeteelt.

Hoe de staatslanderijen de Poolse landbouw en veeteelt gunstig beinvloeden.

De staatslandbouwbedrijven zullen tweeërlei invloed uitoefenen:

a. hun moderne en verbeterde productiemethoden zullen de gehele Poolse landbouw en veeteelt tot voorbeeld strekken;
b. door hun voortdurend toenemende opbrengst zullen zij in staat zijn, de rest van de Poolse landbouw en veeteelt van prima zaaigoederen en fokvee te voorzien:

De staatslandbouwbedrijven zullen bovendien de verscheidenheid van de door hen gekweekte zaden verbeteren en opvoeren en zowel geheel nieuwe soorten als verbeterde variaties in omloop brengen. Zodoende zal het mogelijk worden, dat de staatslanderijen in 1955 niet alleen in hun eigen verhoogde behoeften zullen kunnen voorzien, maar dat ze tevens grotere hoeveelheden eersteklas zaaikoren, pootaardappelen en ander zaaigoed bij de Poolse landbouw in omloop kunnen brengen.
Hoewel de staatsbedrijven hun vergrote veestapel eerst zelf van het nodige moeten voorzien, zullen zij toch grotere hoeveelheden en een hogere kwaliteit fokvee aan de veeteelt kunnen leveren. Doordat bovendien het Plan in een toename van hengsten voorziet, zullen de staatsbedrijven een verhoogde invloed op de Poolse paardenstoeterijen uitoefenen.
Behalve de productie-stijging beoogt het Zes-Jarenplan echter eveneens een verhoogde zorg voor de levens- en arbeidsvoorwaarden van de landarbeiders. Het aantal verenigingslokalen, crèches en kinderbewaarplaatsen, poliklinieken voor moeder en kind en een toenemende mogelijkheid voor betaalde vacanties en verloven zullen de staatsbedrijven in de volste zin des woords tot modelbedrijven maken. Grote aandacht moet besteed worden aan het verbeteren van de woningen, en de zorg voor arbeidshygiëne en veiligheid zal steeds intensiever worden.
Zodoende zullen zij, die in deze bedrijven werkzaam zijn, er zich rekenschap van geven, dat zij, door het verhogen van het economisch potentieel van de Staat, tevens zichzelf een beter leven verschaffen. En ook dit zal van invloed zijn op de mentaliteit van alle Poolse landarbeiders en boeren.

Het investeringsplan.

Om hun grote taak van het Zes-Jarenplan ten uitvoer te brengen

ontvangen de staatslandbouwbedrijven belangrijke investeringsmiddelen. Hiervan is 50% bestemd voor bouw van woningen en bijgebouwen, waaraan vooral in die streken, die het zwaarst onder de oorlogsverwoestingen te lijden hadden, grote behoefte bestaat. Maar bovendien zijn de bestaande gebouwen niet meer bij machte de geprojecteerde toename van vee te verwerken.

Ruim 25% der investeringsgelden is bestemd voor aankoop van tractoren, landbouwmachines en -werktuigen, transportmiddelen, enz. Verder worden belangrijke bedragen beschikbaar gesteld voor melioratie-werken, installaties, electrificatie, aankoop van levende have, opvoering van de productie, sociale instellingen, visvangst, landbouwindustrie en andere doeleinden.

Men moet hierbij niet over het hoofd zien, dat de totale waarde van de investeringen in de staatslandbouwbedrijven de waarde van de geraamde geldmiddelen verre zal overtreffen, aangezien, door hun verhoogde productie, hun voorraden belangrijk zullen toenemen. Hierbij hebben we in de eerste plaats op het oog de hogere waarde van hun toegenomen levende have en de verbeterde stand van hun gewassen bij geïntensifieerde productiemethoden.

De investeringsmiddelen, welke de staatslandbouwbedrijven ter beschikking worden gesteld, zijn echter niet de enige factor voor hun verhoogde productie. Een beter en vollediger toepassen der socialistische arbeidsmethoden speelt hierbij een voorname rol. De socialistische wedkamp en de rationalisatie-beweging verwekken bij de werkers een groot enthousiasme; dit bevordert een betere organisatie van de arbeid, een toepassen van moderne methoden, een in de praktijk brengen van de nieuwste vondsten op het gebied van de agrobiologie.

Het socialisme, de grondslag van de nieuwe landbouw in Polen.

Doordat speciaal in de landbouwproductie de meest doeltreffende toepassing van de beste productiemethoden in hoge mate afhankelijk is van de vakkennis en het persoonlijk initiatief van iedere werker, is het van groot belang, de landbouw op socialistische grondslag te organiseren; dit brengt dan als van zelf mee, dat alle werkers persoonlijk betrokken worden in het opstellen en verwezenlijken van plannen en taken. Men kan derhalve zeggen, dat de staatslandbouwbedrijven van Polen, als socialistische basis van de landbouw, van groot belang zijn voor de jonge staat, en hem grote diensten bewijzen, doordat zij de voornaamste en zekerste basis vormen voor de levensmiddelenvoorziening van dat voortdurend toenemende bevolkingsdeel, dat niet in de landbouw werkzaam is.

Door hun socialistische arbeidsmethoden kunnen zij bovendien de nieuwe productie-coöperaties op het platteland grote diensten bewijzen bij het moderniseren hunner bedrijven en vormen zij een aansporing voor de zelfstandige boeren, om zich bij productiecoöperaties aan te sluiten.

W. I. B.

Er wordt beter voor de Poolse bevolking gezorgd

De voorziening met consumptiegoederen gaat vooruit!

Eén van de grootste problemen, waarvoor men zich in Polen gesteld zag, was het toegenomen verbruik van vlees en dierlijke vetten in de steden. Sinds eind 1946 steeg het aantal werkers (buiten de landbouw) tot 3.836.000, dit is in vergelijking met eind 1946 een vermeerdering van 41%. Dit betekende, dat er derhalve meer geld beschikbaar was voor verbruiksgoederen. Maar de koopkracht nam eveneens toe door de loonsverhoging, die in Januari 1948 plaats vond. Door beide factoren werd niet alleen de vraag naar goederen verhoogd, maar tevens de vraag naar een betere kwaliteit dier goederen.

Door de toegenomen vraag ontstond een tijdelijke schaarste in de vlees- en vetmarkt, die echter spoedig overwonnen kon worden door een betere organisatie van opkoop en handel. In weerwil van deze moeilijkheden boekte men een verbruik van vlees- en varkensvet, dat in vergelijking met 1946 met 31% per hoofd was gestegen, en met 19% in vergelijking met voor de oorlog.

Om de werkende bevolking zo goed mogelijk van dierlijke vetten te voorzien, ging men over tot een tijdelijke rantsoenering. Toen het inkoopsplan voor vlees werd uitgevoerd, konden de vleesloze dagen worden opgeheven en verdwenen weldra de queu's voor de vleeswinkels, die sterk in aantal vermeerderden.

Door het volbrengen van het inkoopplan kon de Staat behoorlijke vleesreserves aanleggen, die de omzet ten goede kwamen. Zo uitnemend bleek tenslotte de socialistische omzet te functioneren, dat tijdens de feestdagen aan de verhoogde vraag naar vlees en vetten tegemoet kon worden gekomen.

De oprichting van de Centrale voor Vleesindustrie, die zowel de vleesindustrie zelve als de vleesomzet administreert, kwam het functioneren van de omzet aanmerkelijk ten goede. Door aanzienlijke investeringen kon deze Centrale een net van moderne vleeswinkels oprichten, de abattoirs en de vleeswarenindustrie moderniseren, koelinrichtingen aanleggen, die in het vooroorlogse Polen bijna totaal ontbraken.

Door dit alles kon de vleesvoorziening een regelmatiger verloop krijgen, terwijl tegelijkertijd aanzienlijke besparingen werden gedaan.

De gemeentelijke kleinhandel.

In de meeste grote steden van Polen werden dit jaar, vooral in die wijken, die het dichtst bewoond zijn door de werkende bevolking, gemeentelijke modewinkels opgericht.

Het was van het grootste belang voor de groothandel in verbruiks- en industriegoederen, dat de daarmee belaste Staats-Centrale voor Groothandel verenigd werd met de Centrale van Verbruikscoöperatieven. Hierdoor kwam de verantwoordelijkheid voor de voorziening met verbruiksgoederen in één hand, het kleinhandelsnet kon vanuit één lichaam voorzien worden en tevens kon het net van opslagplaatsen zo efficient mogelijk worden benut, waardoor de ondernemingen rendabeler gingen werken.

De hiermee gepaard gaande daling van de onkosten van groot- en kleinhandel bracht natuurlijk een grote besparing mee.

Hoe de steden van industriewaren worden voorzien.

In 1949 voerden de handelscentralen der afzonderlijke industrieën het omzetplan en het uitbreidingsplan van de omzet ten volle uit. Als gevolg hiervan steeg de levensstandaard van de werkende bevolking.

Het verbruik van wollen stoffen steeg in 1949 in vergelijking met 1946 met 19%; het verbruik van katoenen stoffen met 26%, dat van suiker kwam van 12 K.G. per hoofd vóór de oorlog op 19 K.G. in 1949.

Hoe men de dorpen van goederen voorziet.

De dorpen ontvangen hun goederen over het net van coöperatieve winkels behorend tot de boerencoöperaties. Dit net bestaat uit circa 22.000 verkooplokalen van de kleinhandel.

Door de verbeterde toestanden in het dorp neemt de plattelandsomzet geweldig toe. De verkooplokalen ontvangen alle goederen, waaraan het boerengezin behoefte heeft en die nodig zijn voor het werk op het land. In 1949 werden alle mogelijke verbruiksgoederen zoals textielwaren, schoenen, meubels, diverse metalen voorwerpen, chemische producten alsmede een reeks voor de landbouw onontbeerlijke artikelen zoals kunstmest, landbouwwerktuigen en machines, ijzer, smeeroliën, zaaigoed, veevoer, enz. in deze verkooplokalen verkocht.

De dorpscoöperatieven brengen niet alleen al deze artikelen „de boer op", zij vervullen tegelijkertijd een opvoedende rol, doordat zij de plattelandsbevolking doen inzien, dat deze haar behoeften verreweg het best via de coöperatieven kan bevredigen. Door een voortdurende uitbreiding van hun activiteit konden de coöperatieve verkooplokaen de omzet op het platteland in 1949 belangrijk doen stijgen in verhouding tot 1948. Tevens is deze stijging een bewijs, dat de koopkracht van de dorpsbewoners toeneemt en dat hun levensstandaard stijgt.

De waarde van de in 1949 door de dorpscoöperatieven bij de boeren ingekochte landbouwproducten bedroeg drie maal zoveel als in 1948. Duidelijk blijkt dus, dat de koopkracht der boeren aanzienlijk is gestegen.

De verbouwing van tarwe en gerst zal echter respectievelijk van 10.4 tot 11% en van 7.2 tot 8.4% oplopen, en de teelt van industriegewassen van 3.2 tot 4% stijgen. Aan het eind van het Zes-Jarenplan moet de totale opbrengst van granen met 20 tot 30% gestegen zijn en bij gemiddelde klimatologische voorwaarden moet een doorsnee-opbrengst van 18 per H.A. bereikt worden. De opbrengst van de aardappelteelt moet aan het eind van het Zes-Jarenplan tot 150 per H.A. gestegen zijn.

P. I. B.

Redactie-Secretariaat:
TIJDSCHRIFT NEDERLAND-POLEN
BUREAU NEDERLAND-POLEN
(geopend dagelijks van 9—1 u.)
behalve Zaterdag
beide gevestigd te Amsterdam
J. W. Brouwersplein 7
Telefoon 98875 Amsterdam
Postgiro No. 518467 t.n.v. de Penningmeester van de Ver.
NEDERLAND-POLEN TE LEIDEN

Een belangrijke Poolse staatkundige Denker: *Hugo Kollataj*

1750 — 1812

In een elders in dit tijdschrift afgedrukt artikel over „De Studie der Klassieke Oudheid in Polen" noem ik in het voorbijgaan de naam van Hugo Kołłątaj. Het verdient aanbeveling om nog even langer bij deze merkwaardige man stil te staan, vooral omdat men kort geleden zijn geboortedatum herdacht heeft. Kołłątaj toch zag op de 1e April van het jaar 1750 het levenslicht en de Poolse pers is niet in gebreke gebleven deze apostel der vrijheid het tribuut harer dankbaarheid te brengen. In een dier artikelen, die ik onder ogen kreeg, vond ik een treffende vergelijking tussen Kołłątaj en zijn Franse tijdgenoot Sieyès. Zonder iets af te dingen op deze comparatie, wil ik de Poolse staatsrechtsleraar in een kring van vooraanstaande publicisten trekken, met wie hij minstens evenveel verwantschap heeft.

In het begin van de 17e eeuw verschenen er enige werken van Spaanse Jezuïten — ik wijs hierbij in de eerste plaats op Suarez (1548—1617) en aan Juan de Mariana (1536—1624), waarin de contractsleer en het principe der volkssouvereiniteit op een zo duidelijke wijze worden uitgesproken, dat de 17e eeuwse denkers — ik denk hierbij hoofdzakelijk aan Rousseau — het tijdelijk omhulsel slechts te veranderen hadden in een voor hun tijd beter passend gewaad. Vooral Suarez wijst er op, dat de hoogste macht bij het volk berust, dat deze macht kan overdragen op de monarch.

Zodra deze echter misbruik maakt van deze overgedragen macht is zelfs tirannenmoord geoorloofd. Bij het lezen van enige werken van Kołłątaj, die zelf ook priester was, doken onwillekeurig herinneringen aan deze Spaanse voorgangers bij mij op. Ter adstructie dezer vergelijking het volgende:

Kołłątaj huldigt eveneens de contractsleer — hij citeert vaak Locke en Rousseau; het is mij op het ogenblik niet bekend, of hij bovengenoemde Spanjaarden ook heeft gekend, doch hij wijst er op, dat zelfs bij het aangaan van dit contract met soortgenoten de natuurlijke vrijheid van de mens onaangetast moet blijven. Geen regering mag een renunciatie van deze vrijheid aanvaarden, want het gehele morele gedrag van de individu rust juist op deze persoonlijke vrijheid. Een tot slaaf geworden menselijk wezen is onbekwaam het goed van het kwaad te onderscheiden, hij komt evenmin voor beloning als voor straf in aanmerking (men vergelijke met deze laatste woorden Hegel's diepzinnige uitspraak, dat de misdadiger als menselijk wezen recht heeft op zijn straf, een uitspraak, die zogenaamde barmhartigheidsapostelen wel eens in hun oren konden knopen).

De menselijke vrijheid, ziet daar dus het hoofdmotief in Kołłątaj's werken. Met verontwaardiging wijst hij daarom ook de quasi argumenten van de hand van hen, die de zwaar ploeterende Poolse boeren uit die dagen niet rijp achtten voor de vrijheid. Vol hoon spreekt hij over de grootgrondbezitters, die deze drogredenen gebruiken, om hun uitzuigingsmethoden te rechtvaardigen. Nu willen we natuurlijk geenszins ontkennen, dat vele bestrijders van dit postfeodalisme — en onder hen behoort natuurlijk ook Kołłątaj — nog niet inzagen, dat de loonarbeider, die zowel in de industrie als in de agrarische bedrijven de plaats van de semi-horige zou innemen, in een andere onvrijheid, die der loonslavernij, zou vervallen, maar dit doet niets af aan de verdiensten, die ook het nageslacht aan denkers als Kołłątaj blijft toekennen.

Het is daarom als een heugelijk teken te beschouwen, dat het nieuwe Polen in Kołłątaj een van zijn voorgangers erkennen blijft. En dit woord „Voorganger" hoeft hier geenszins in een vage zin te worden gebruikt.

Als op de 3e Mei van het jaar 1791 de Poolse Constitutie afgekondigd wordt, zal men in menig artikel de essence van Kołłątaj's geschriften terugvinden. Over de verheerlijking van het vrijheidsbeginsel hebben we al het nodige gezegd — wat de Poolse grondwet van 1791 hierover verkondigt, kan men reeds duidelijk uitgesproken vinden in Kołłątaj's „Anonieme Brief" van het jaar 1788 — hier echter willen we nog op een ander punt wijzen. Als Kołłątaj in zijn geschriften de staatkundige verhouding van het Polen zijner dagen hekelt, wordt hij niet moede in het licht te stellen, dat een erfelijk koningsschap verre de voorkeur verdient boven de koningskeuze, die men in het oude Polen kende en waardoor de adel een macht in handen kreeg, waarvan hij steeds weer misbruik maakte (men vergelijke hier Kołłątaj's denkbeelden over de monarch met die van Suarez). Welnu, als bij de grondwet van 1791 de koningsmacht overgedragen wordt aan Stanisław Poniatowski en zijn wettige nazaat, wordt hiermee een hervorming ingevoerd, waar Kołłątaj juist zo voor geijverd had. Tevens verklaart dezelfde grondwet, dat de adel geen vrijstelling van belastingen meer zal genieten. En ten gunste van wie nog meer wil Kołłątaj de macht van de adel reduceren? Wel, hij ziet in de nog zwakke derde stand de drager van Polens toekomstige grootheid. Gewapend met deze kennis begrijpen we nu ook, waarom een parallel tussen hem en Sieyès voor de hand ligt.

Eerst de grote maatschappelijke denkers uit de negentiende eeuw zouden gaan begrijpen, dat op de vierde stand de grote taak rust de mensheid haar eigenlijke vrijheid te schenken.

P.

Poolse landstreek bij Lagow

Reiservaringen van een Musicus

Jakow Zak,
professor aan het Conservatorium te Moskou

Jakow Zak, professor aan het Conservatorium te Moskou, schrijft:
Een vergelijking van de indrukken, die ik opdeed tijdens mijn drie bezoeken aan Polen — in 1937, 1945 en 1949 — toont de geweldige vooruitgang van het culturele leven in dat land.
Het jaar van mijn laatste bezoek (1949) was het jaar van de Chopin-herdenking. Het feit, dat een eeuw verlopen was sedert het sterfjaar van de grote Poolse componist was een aanleiding om deze dood te herdenken. Dit geschiedde door concerten, lezingen muziekfestivals in heel het land, alsmede door een Chopinconcours. Musici uit tal van landen namen deel aan de herdenkingsplechtigheden in vele Poolse steden en gaven verschillende concerten van werken van Chopin en van oudere en hedendaagse Poolse en andere componisten.

Onze tournee bracht ons in nauw contact met musici en publiek. Het was verheugend te zien, hoe het gewone volk van Polen, de Poolse arbeiders, de zegeningen van cultuur en kunst genoten. Het was een sprekend contrast met het oude Polen van de adel. Ik denk aan 1937, het Polen van de „sanacja", een land, dat bestuurd werd door de fascistische groep van Rydz-Smigły. Mijn eerste bezoek aan Polen maakte ik als een van de Russische deelnemers aan het Derde Internationale Chopin-concours. Tot onze verbazing hoorden we Emil Sauer, de beroemde pianist, die een van de juryleden van het concours was, een concert geven in een zaal, die voor twee derde leeg was. Op andere concerten en in de theaters was het precies zo gesteld. Hoe komt dat, vroegen we Poolse musici, zijn er werkelijk zo weinig muziekliefhebbers in Polen? Het antwoord was vrijwel altijd

hetzelfde: belangstelling voor kunst is er genoeg, maar geld is er niet, de mensen kunnen geen concerten betalen. Deze woorden hielden de bittere waarheid in omtrent de positie van de Poolse arbeider in die dagen. Concerten en schouwburgvoorstellingen lagen buiten het bereik van de gewone Pool, wiens leven een voortdurende strijd tegen het gebrek was. Op onze jongste reis door het land zagen we veranderingen, die niet anders aangeduid kunnen worden dan als wonderbaarlijk. Zowel concertzalen als schouwburgen zijn altijd vol en het publiek is vol belangstelling. De fraai uitgedoste, maar onverschillige en geblaseerde theaterbezoeker van vroeger vindt men niet meer. De bezoekers van tegenwoordig komen niet in avondtoilet, maar hun waardering voor kunst staat op een veel hoger peil en schenkt veel meer voldoening aan de uitvoerder.
Kunst en cultuur zijn een integrerend deel van het leven van het volk geworden. Er is een nauw contact tussen kunstenaar, arbeider en boer, iets dat ondenkbaar zou zijn geweest in het vroegere Polen. In 1949 hadden in het comité van de Chopinherdenking vooraanstaande arbeiders uit Zelazowa Wola, de geboorteplaats van de grote componist, zitting. Ik herinner me, dat in 1937 de ereleden van de jury hooggeplaatste ambtenaren en generaals uit de aanhang van Piłsudski waren.
We gaven een concert voor mijnwerkers van het kolenbekken van Dąbrowa, het grootste industriecentrum van Polen. De streek lijkt één geweldige industriestad: de voorsteden van de ene stad gaan over in de de voorsteden van de volgende stad. Overal zagen we hoge fabrieksschoorstenen, bovenbouwen van mijnschachten en kolentreinen op het dichte netwerk van spoorbanen. De Polen zeggen trots van Dąbrowa: „Dit is het hart van onze industrie, en het klopt goed."
In de stad Chorzow gaven we een concert in de ruime zaal van het Mijnwerkershuis, waar we hartelijk welkom werden geheten als bezoek uit de Sowjet-Unie. Er werd aandachtig geluisterd en het mijnwerkerspubliek was zichtbaar onder de indruk van de altijd even betoverende muziek van Chopin.
De volgende dag toonden de mijnwerkers ons in de nabij gelegen stad Swiętochlowice hun prachtig nieuw clubhuis. We liepen door de goed ingerichte vertrekken, de bibliotheek, de leeskamer en de studiezalen. Over de boeken zaten arbeiders gebogen, voor wie slechts enkele jaren geleden boeken en kennis in het algemeen een onbereikbare luxe vormden. Het Polen van 1937 kon ons niets laten zien, dat ook maar deed denken aan de culturele centra, die we nu zagen in het kolenbekken van Dąbrowa.
Ik speelde ook voor de arbeiders op de scheepswerven van Gdańsk en bij verschillende andere industriële ondernemingen. Overal vond ik een gretig verlangen naar cultuur en een levendige waardering voor kunst. Te Zelazowa Wola, Chopin's geboorteplaats, bestond ons publiek uit arbeiders en boeren van fabrieken en dorpen in de omgeving. Zij luisterden in eerbiedige stilte naar de muziek van de grote componist, wiens werk zo nauw verwant is aan het volk.

De innige verbondenheid met het volk heeft een heilzame invloed op de ontwikkeling van de Poolse kunst.
In 1937 had Polen slechts drie conservatoria en enkele muziekscholen. Voor de arbeiders was het volstrekt onmogelijk om muziek te leren. Ieder onderdeel van muzikale activiteit werd beheerst door op winst beluste impresario's, wier smaak of gebrek aan smaak doorslaggevend was.
Het Nieuwe Polen biedt een volkomen ander beeld. De Republiek telt thans zeven conservatoria — te Warszawa, Poznań, Kraków, Katowice en andere steden. In 1949 werden de muziekscholen bezocht door ruim 24.000 leerlingen, de meesten van hen zijn kinderen van arbeiders en boeren. Er zijn ongeveer 70 theaters en 7 philharmonische orkesten. De kunst-

Een boerenjongen op het volksmuziekfeest

en muziekscholen telden in 1949 totaal 41.000 leeringen, tegen 15.500 in 1937. Het totaal aantal gepubliceerde boeken is bijna twee-en-een-half maal zo groot als in 1937.
Het Vierde Internationale Chopinconcours te Warszawa gaf een duidelijk blijk van het hoge peil van de Poolse instellingen voor muziekonderwijs. Poolse pianisten deelden de eerste plaatsen met deelnemers uit de Sowjet-Unie. Het is veelbetekenend, dat onder de prijswinnaars niet alleen musici waren, die hun opleiding in Warszawa hadden genoten, doch ook, die voortkwamen uit conservatoria in de provincie. Ook constateerde ik, dat de Poolse orkesten op een hoog peil staan.
Het werk van de Poolse musici en componisten is niet langer afhankelijk van de grillen van rijke opdrachtgevers, zoals het geval was toen de bourgeoisie de macht in handen had. Er is een speciaal Ministerie van Cultuur en Kunst ingesteld, dat alles doet om

De toekomst behoort ons

Jong Polen bij een volksmuziekfeest

de culturele ontwikkeling te bevorderen. Het spant zich bijzonder in om de Poolse nationale kunst naar voren te brengen en wordt hierbij gesteund door de progressieve openbare mening. De Poolse kunst betreedt nieuwe wegen, geleid door haar contact met het volk en met als criterium de belangen en behoeften van het volk. Kenmerkend in dit opzicht zijn de nieuwe onderwerpen, die sommige componisten hebben aangepakt. Jan Maklakewicz heeft een suite geschreven voor solo, koor en orkest, getiteld „Silezië aan het werk". Vele componisten maken in hun werk gebruik van de rijke Poolse folklore.

Van bijzondere betekenis voor de ontwikkeling van de Poolse kunst is haar nauw contact met de kunst van de Sowjet-Unie. Vele jaren lang deden de regeerders van het oude Polen hun uiterste best om te beletten, dat het volk iets te weten zou komen van de grote prestaties van cultuur en kunst uit dit land. Ik denk weer aan 1937. Poolse regeringskringen deden geen moeite om hun vijandschap te verbergen jegens de Russische pianisten, die deelnamen aan het Chopinconcours. We werden zelfs niet op het station ontvangen door leden van de jury. De burgerlijke kranten negeerden het succes van de Russische musici en maakten een geweldige publiciteit voor de Duitse, Britse en Japanse deelnemers. De gele pers gaf kolommenlange beschrijvingen van wat Chieko Hara uit Japan voordroeg op de concerten. Toen zij slechts een twaalfdeklas diploma kreeg, maakten de gezanten van Joegoslavië en Duitsland een heel relletje in de zaal en eisten, dat ze een hogere beloning zou krijgen. De volgende dag verstrekte de Japanse Ambassade haar een troostprijs. Op de receptie van de President van Polen werden de Japanse en de Britse musici naar voren gehaald. De Russische deelnemers werden niet eens uitgenodigd om te spelen op de receptie, hoewel zij de eerste prijzen hadden behaald; het was een weloverwogen demonstratie van officiële vijandschap jegens de U.S.S.R. Het Poolse publiek toonde echter zijn genegenheid en bewondering voor de Russische pianisten, hoewel met de nodige voorzichtigheid, teneinde aan het waakzaam oog der politie te ontsnappen.

Sedertdien zijn de omstandigheden radicaal veranderd. De kunstmatige barrière tussen de broedervolken van de Sowjet-Unie en Polen is voor goed neergehaald. In 1945 en 1949 werden we overal, door het gehele Poolse publiek, als welkome gasten begroet.

Werken van hedendaagse Russische toneelschrijvers en componisten en van de Russische classici staan op het repertoire van ieder theater of artistiek gezelschap. Ik woonde een uitvoering bij van „Jewgenii Onegin" in de opera te Warszawa met Ewa Bandrowska-Turska als Tatjana. De werken van Tchaikowsky, Rachmaninow en Glinka worden herhaaldelijk op concerten uitgevoerd. De Poolse theaters hebben een speciaal concours uitgeschreven voor de beste opvoering van klassieke en hedendaagse Russische toneelstukken. De werken van Russische auteurs en componisten verschijnen in Poolse uitgaven; de uitigeverij „Książka i Wiedza" geeft een speciale „Sowjet-Unie Bibliotheek" uit.

Wanneer iemand een land verschillende malen bezocht heeft, is hij er vanzelf toe geneigd om vergelijkingen te maken. En ik vergelijk het Polen van nu niet alleen met wat het was in 1937, maar ook met de dagen van 1945. Toen ik Warszawa in dat jaar bezocht, was de oorlog nog niet voorbij. Het strijdrumoer had zich reeds verplaatst naar Berlijn, doch de adem van de oorlog was nog overal te voelen. Eigenlijk gezegd was er in 1945 geen Warszawa. De bevolking was verspreid in de voorsteden. De enige beschikbare zaal voor mijn concert was een kleine zaal in Praga, een voorstad aan de andere oever van de Weichsel. Men had toen kunnen denken, dat Warszawa was voorbestemd om nog vele decennia een dode stad te blijven.

Na verloop van slechts vier jaar zag ik echter de Poolse hoofdstad weer tot leven gewekt — een stad van geweldig bedrijvige mensenmassa's. Men kan niet nalaten de scheppende energie van dit bevrijde volk te bewonderen. De wonden, die de oorlog heeft geslagen, zijn nog niet alle geheeld en Warszawa is nog ernstig verminkt. Maar het herrijst uit zijn ruïnes en groeit met iedere dag en uur.

Men wees ons het verwoeste gebouw van de Philharmonie van Warszawa. Er stond nog slechts een verkoold skelet van overeind. Enkele dagen later was het gebouw omgeven door een schutting, waarboven een rood-met-wit spandoek aankondigde: „De Philharmonie van Warszawa wordt herbouwd". Weldra zal het gebouw in zijn vroegere glorie herrezen zijn.

In een speciaal atelier te Kraków zagen we schilders en beeldhouwers bezig met het herstel van Poolse kunstschatten, die beschadigd waren door de fascistische vandalen. Men liet ons een foto zien van nazi's, die bezig waren het Chopinmonument te Warszawa te vernietigen; het wordt door een nieuw monument vervangen Een monument voor de dichter Adam Mickiewicz is onlangs onthuld.

Het volk van Polen is bezig zijn culturele schatten te herstellen en nieuwe te scheppen. De scheppende energieën van het volk kunnen thans vrije en onbelemmerende uitdrukking vinden in wetenschap, literatuur en kunst. Ieder onderdeel van het Poolse leven, zoals we het zagen in het Chopinjaar, legt getuigenis af van de belangrijke veranderingen, die in het land hebben plaatsgevonden. Een geweldige afstand scheidt het Polen van nu van het Polen van 1937. Het land gaat met zevenmijlslaarzen voort op de weg van vooruitgang op ieder gebied van menselijk streven.

Muziek-wetenschap in het nieuwe Polen

De componist Ludomir Rożycki, vierde onlangs het jubileum van zijn vijftig-jarige arbeid

De grote maatschappelijke omwenteling, die sedert de Tweede Wereldoorlog in de landen van Oost-Europa plaats gegrepen heeft, stelt zowel de scheppende als ook de reproducerende kunstenaars voor volkomen nieuwe taken. Immers, binnen de enkele jaren, die sedert de bevrijding van de Oost-Europese landen en speciaal van het vreselijk geteisterde Polen verstreken zijn, is er tegelijk met de verbazend snelle opvoering van het algemene welvaartspeil, tegelijk met de verheffing van de klassen der arbeiders, boeren en middenstanders uit hun onderdrukking, ook een volkomen nieuw en uitgebreid publiek ontstaan, dat bezield is met een sterke drang naar kunst. In tegenstelling met een land als Tchechoslowakije, waar reeds lang een kunstleven existeert, dat op een vrij brede maatschappelijke basis is opgebouwd, beperkte in het voor-oorlogse Polen het bezoek aan opera-theaters, schouwburgen, concertzalen en musea zich tot een vrij kleine kunstzinnige elite.
Des te groter is thans de overgang in Polen: de arbeiders en boeren stromen in nog steeds groeiend getal naar de opera's en concertzalen. Van de on-

geveer 6000 concerten, die gedurende het vorige jaar ter herdenking van de honderdste sterfdag van de grote Poolse componist Frederyk Chopin gegeven werden, vonden er zeer vele in de kleine en kleinste dorpjes plaats. En waar geen concert gegeven kon worden, draaide men gramofoonplaten, die van een schriftelijke toelichting voorzien waren. In Boven-Silezië, het rijke industriegebied, trekt dag-in dag-uit een theater speciaal bij de mijnwerkers en industrie-arbeiders stampvolle zalen. Overal in het land groeien muziekscholen als paddenstoelen uit de grond.

De organisatoren van dit bloeiende muziekleven staan voor de zeer verantwoordelijke taak door een juiste keuze van de uit te voeren werken het volk muzikaal op te voeden en te ontwikkelen en de enorm groeiende belangstelling voor de muziek nog meer aan te wakkeren.

De componisten zien zich voor de buitengewoon moeilijke taak geplaatst, werken te scheppen, die aan de behoeften en het opnemingsvermogen van dit nieuwe publiek tegemoet komen. Deze opgave is voor de componisten zo moeilijk, omdat zij bijna zonder uitzondering opgegroeid zijn in de exclusieve sfeer van de voor-oorlogse Poolse intelligentia, die slechts zeer weinig contact had met de arbeiders en boeren. De componisten moeten dus hun exclusiviteit en hun individualisme overwinnen om met hun composities de weg naar het hart van het nieuwe publiek te vinden.

De muziekcritici en musicologen hebben tenslotte thans tot taak bemiddelaar te worden tussen de eisen van de maatschappij en de dragers van de muziekproductie. Zij moeten elk kunstwerk vanuit het standpunt van het hedendaagse leven, van de behoeften van het nieuwe publiek critisch beschouwen en met hun opbouwende critiek de muziekproductie vooruit stuwen. De muziekwetenschap is thans geen droge, boekhoudersachtige bezigheid meer die ver staat van de practische werkelijkheid, maar zij stelt zich integendeel in dienst van deze practijk en tracht deze te stimuleren.

Op welke doeltreffende wijze dit gedaan wordt, stelt een brochure van dr Zofia Lissa, lector voor de muziekwetenschap aan de universiteit te Warszawa, duidelijk in het licht. Deze brochure verscheen enige maanden geleden onder de titel „Sociologische aspecten van de hedendaagse Poolse muziek". De schrijfster heeft in dit belangrijke boekje alle vraagstukken aan de orde gesteld, die in deze tijd van maatschappelijke omwenteling op het gebied van de muziek — met name de muziekproductie, de muziekbeoefening en muziekwetenschap — oprijzen.

Het boekje begint met de centrale vraag over de verhouding van de muziek tot de maatschappij en omgekeerd. Dr Lissa legt door enkele overtuigende voorbeelden uit de muziekgeschiedenis het nauwe verband tussen de muziek en de ontwikkeling van de maatschappij bloot. En zij wijst daarmee de weg, die de muziekwetenschap in de nabije toekomst moet bewandelen. Zij vergelijkt de maatschappelijke omwenteling van onze tijd met de ingrijpende overgang van het tijdperk van het vorstelijk absolutisme naar de heerschappij van de bourgeoisie in de 18e eeuw. Ook tweehonderd jaar geleden stonden de componisten voor het vraagstuk muziek te produceren voor een nieuw, breed publiek. Dr Lissa laat duidelijk zien, dat deze maatschappelijke omwenteling in nauw verband staat met de verandering van de muzikale stijlen van Joh. Seb. Bach tot W. A. Mozart.

Het grote verschil tussen dergelijke overgangen in vroeger tijden en de tegenwoordige omwenteling ligt vooral daarin, dat de tijdsduur daarvan vroeger veel langer was dan thans en dat tegenwoordig het leven een bewuste overschakeling naar de nieuwe wegen en tegelijk daarmee een verkorting van de ontwikkeling eist.

Dr Lissa toont aan, dat velen van de hedendaagse Poolse componisten zich terdege van de grote verandering en van hun taken bewust zijn, doch zij laat tegelijkertijd zien, dat deze overgang gepaard moet gaan met de herziening van overgeleverde aesthetische opvattingen en met vaak moeilijke en pijnlijke „psychische operaties". Voor het scheppen van muzikale kunstwerken is het noodzakelijk, dat de componisten zich vrij en eerlijk kunnen uiten. Het is mogelijk, hun de richting te wijzen, maar men mag niet volgens bepaalde recepten te werk gaan. De nieuwe stijlen zullen de componisten zelf moeten vinden. Het aanknopen bij de rijke en bloeiende Poolse volksmuziek is daarbij een van de belangrijkste leiddraden van de Poolse componisten, waarmee Lutosławski, Szeligowski, Malawski en vele anderen reeds belangrijke successen hebben behaald.

De muziek voor het nieuwe publiek mag niet te gecompliceerd zijn, maar zij mag evenmin een teruggang betekenen tot de klanktaal en de stijlmiddelen van de vorige eeuw. Van de componisten wordt dus verlangd, dat zij in een klanktaal schrijven, die voor allen toegankelijk is, en dat zij tegelijk voortbouwen op de resultaten van de jongste ontwikkeling.

Dr Lissa eindigt haar uiteenzettingen door er op te wijzen, dat het voor de hedendaagse componisten een buitengewoon dankbare taak is, een synthese te vinden tussen de hoogst ontwikkelde middelen en vormen van de moderne kunst en de nieuwe maatschappelijke omstandigheden.

Dit aan principieel methodologische inzichten zo rijke boekje kan zeer verhelderend en vruchtbaar werken niet alleen in Polen, maar ook in de andere landen van Oost-Europa, die thans voor soortgelijke vraagstukken staan. Tevens kunnen ook de componisten en musicologen uit West-Europa belangrijke inzichten krijgen en lering trekken uit dit geschrift van een van Polens vooraanstaande musicologen. Dr. E. R.

De vrijheid en het nieuwe Polen

President Bolesław Bierut ondertekent de akte betreffende de vrijheidswetten

De vrijheid, aldus de heer Stefan Januszewski, is een van die begrippen, die heel moeilijk onder woorden zijn te brengen...

Stefan Januszewski heeft rechten gestudeerd te Parijs. Later heeft hij in Engeland, Zwitserland en Italië gewoond. Nu woont hij in Polen. Hij is bij de rechtbank speciaal belast met het oplossen van moeilijkheden tussen het Staatsapparaat en particulieren. Wij zouden dus kunnen spreken van administratieve rechtspraak.

„Heus," antwoordt Stefan Januszewski me, als ik hem daar nader over wil spreken, „ik probeer werkelijk niet uw vraag te ontwijken. Ik constateer alleen welke moeilijkheden er rijzen bij een dergelijk onderwerp ... in abstracto."

Door de open ramen van zijn bureau golven de geluiden van het volle leven van Warszawa naar binnen. Een paar zonnestralen glijden over een stellage van een in aanbouw zijnd huis. Beneden zijn de mannen bezig bij de cementovens; boven op het dak, terwijl ze over smalle planken gaan, storten ze hun cement, en al deze arbeiders werken voort in een rusteloos tempo. In deze haast, in de bijna bovenmenselijke krachtsinspanning van deze werkers voel ik iets hards, bijna iets wreeds.

Alsof hij mijn gedachtengang raadt, vervolgt Januszewski: „een arbeidstempo, zoals u hier ziet, zou in de kapitalistische landen op een hevig verzet stuiten. Bij ons vindt dit algemene instemming. Waarom? Omdat iedere arbeider er zich rekenschap van geeft dat hij een soort tol betaalt aan het verleden, aan de industriële, economische en sociale achterstand van het oude Polen ... om nog niet eens te spreken van de opeenhoping van ruïnes uit de oorlog en de bezetting. En hij betaalt die tol gaarne, dat verzeker ik u, want hij weet maar al te goed, dat het aantal werkuren evenals het werktempo een kwestie van tijd zijn, de tijd die juist nodig is, om tot grote welvaart te komen. De tijd, dat die welvaart..."

Ik val hem in de rede: „Natuurlijk, maar sinds eeuwen gelooft iedere generatie, dat zij een tol aan het verleden te betalen heeft."

Januszewski glimlacht: „U meent, dat ons werk ten opzichte van de almachtige kosmische wetten geen reden heeft? Maar begrijpt u dan niet, dat in onze maatschappij de arbeider de offers niet brengt alleen voor de dag van morgen, maar dat hij er reeds nu de vruchten van plukt? Zijn materiële omstandigheden, om maar met het begin te beginnen, verbeteren dagelijks. In de tijd van 3 jaar zijn de salarissen verdubbeld. 10.000 huizen, die kortelings zijn klaargekomen, staan tot hun beschikking. In 2000 nieuwe apotheken krijgen zij gratis alle geneesmiddelen voor hun gezondheid, er zijn inrichtingen ter voorkoming van ziekten en sanatoria om de ziekten te bestrijden, een onnoemelijk aantal rusthuizen, om ernstige zieken te doen herstellen en weer te doen deelnemen aan het normale leven d.w.z. het leven, waarin de arbeiders naar eigen aanleg hun richting kunnen volgen."

Januszewski dacht een ogenblik na en hernam: „Hier staan wij zonder twijfel tegenover het meest essentiële recht van de mens; het recht om te leven. Elke interpretatie van vrijheid, die dit recht niet erkent, gaat mank! Dit waarachtige levensrecht van de mens moet nauwgezet beschermd worden. Voor we hierover verder gaan zou het goed zijn wanneer u zou willen kennisnemen van ons „handvest over de rechten en de vrijheden onzer burgers"!"

Ik heb het Handvest gelezen, hetwelk met algemene stemmen is aangenomen door de eerste volksvertegenwoordiging van Polen, en dit wel op haar eerste zitting. De gelijkheid van iedere burger voor de wet, de vrijheid van het woord, de vrijheid van vergaderen, de eerbied voor de mens, de bescherming van de vrouw en het kind enz. zijn aangenomen met algemene stemmen. Maar wat bovenal dit Handvest onderscheidt van andere soortgelijke documenten zijn de daarin opgenomen artikelen betreffende *de vrijheid tot het toetreden van iedere tak van onderwijs, en het recht op werk en op rust na arbeid voor iedereen.* Wanneer men de belangrijkheid van deze laatste clausulen begrijpt, moet men zich daarnaast het Polen van vóór de oorlog herinneren, toen middelbaar en hoger onderwijs privilegies waren der bevoorrechte klassen.

Tegenwoordig zijn alle takken van onderwijs toegankelijk voor iedereen, omdat ze kosteloos zijn, dankzij talloze studie-beurzen, die ter beschikking worden gesteld. Het vrije onderwijs is bij ons niet langer een dode letter, neen, het is een werkelijkheid geworden."

En laat ons nu nog eens nagaan, hoe in dit nieuwe Polen het vraagstuk van werk en rust wordt behandeld.

Ik begeef me naar de heer M. Cwik, secretaris van de Poolse vakorganisatie. Buiten, onder een donkere hemel, lijken de ruïnes van Warszawa minder hard, minder troosteloos.

„Het tegenwoordige Polen kent geen werkloosheid," zegt hij tegen mij. „Het recht om te werken is hier voor iedere Poolse burger geen schijn, maar werkelijkheid. Ons economisch stelsel, dat niet meer wordt geleid door de gedachte aan winsten, ontwikkelt zich enorm snel op ieder gebied der productie . . ."

Ik had Warszawa in alle richtingen doorkruist. Overal had ik gezien, hoe koortsachtig de mensen werken aan het bouwen van huizen. Ik was nog naar andere grote en kleinere plaatsen gegaan, b.v. naar Gdańsk, dat zo ontzettend gehavend is. Ik had de fabrieken van Łódż bezocht, die één lange straat vormen (de Piotrkowskastraat), ik had de champignon-kwekerijen gezien . . . en ik had over het feit nagedacht dat een eenvoudig arbeider directeur kan worden van de grootste fabriek van Warszawa, commandant van een belangrijke Oostzee-haven, enz. enz. . . . maar dat wilde nog niets zeggen. Dat technici en intellectuelen met een enorme geestdrift en overgave hun bovenmenselijke taak vervullen, dat alles was me wel begrijpelijk. De herinnering aan de verschrikkelijke jaren der bezetting, het lijden van het Poolse volk, de nieuwe weg die men samen gaat en het enorme arbeidsveld, dat deze mensen geboden wordt, dat alles moest voor hen een grote aansporing zijn. Maar als ik de eenvoudige beambte, de kleine werkman bij hun arbeid aanschouwde, kon ik maar niet de beweegredenen, die hen noopten zich geheel aan het nieuwe te wijden, begrijpen. Er ontbraken in mijn conclusies nog een paar schakels.

Ik keek dan ook enigszins verlegen de secretaris van de vakorganisatie aan en zei hem: „Dat alles is nu wel heel mooi. Het recht voor alle Polen om te leven, d.w.z. een plaats te hebben in de samenleving, die door de staat is verzekerd. Maar het recht om te staken b.v. is dat toegestaan en werkelijk geëerbiedigd in het Nieuwe Polen?"

De Heer Cwik glimlachte: „Het recht om te staken is niet geschrapt in Polen," antwoordde hij. „De arbeiders hebben de bevoegdheid er gebruik van te maken. (en toen ik enigszins ongeduldig mijn schouders ophaalde, glimlachte hij opnieuw, en maakte een beweging, die als een verzoek was op te vatten, om hem te laten uitspreken). „Toch", ging hij voort, „maken de arbeiders zelden of nooit gebruik van dat recht, dat toch als een specifiek wapen in de burgerlijke samenleving is te beschouwen. Bij ons beschikken de arbeiders over middelen die veel directer en veel afdoender zijn. De staat, die vroeger ingreep in particuliere ondernemingen om de fabriekseigenaren te steunen, heeft nu volledig medegewerkt, deze ondernemingen voor de arbeiders terug te eisen. Hiermee doel ik op de particuliere sector, die nog in ons land bestaat. Bij de genationaliseerde sector, die 90 % der nationale productie vertegenwoordigt, hebben de arbeiders, door bemiddeling van hun vakbond een actief aandeel bij de Economische Raad in het uitwerken en vastleggen van nieuwe maatstaven in de productie. Zij nemen deel aan de beraadslagingen in de ministerraad, wanneer er een belangrijke vraag wordt behandeld die de levensvoorwaarden der arbeiders betreft. Maar het voornaamste werk der vakbonden is het verstrekkend werk van de kinderbewaarplaatsen, van de culturele centra, van de instituten ter informatie voor vakopleiding enz. In waarachtige zin heffen zij de arbeider op uit zijn toestand van tweederangsburgers."

Deze leerzame gesprekken hebben mij een duidelijk inzicht verschaft in het wezen van het arbeidsproces in het Nieuwe Polen.

GEORGE GOVY.

Driehonderdduizend mensen demonstreerden in de hoofdstad van Polen voor het behoud van vrijheid, recht en vrede en voor de wederopbouw

Kranten en Tijdschriften

nemen een steeds hoger vlucht!

Er is één soort van honger, die de Poolse regering stimuleert met alle middelen, die in haar macht liggen — dat is de honger naar drukwerk. Aan deze honger wordt tegelijkertijd zowel voedsel als aanmoediging verschaft.

In het vooroorlogse Polen kocht slechts een van de 25 mensen een krant. Het vorige jaar was de verkoop van dagbladen opgelopen tot gemiddeld één krant op iedere zes mensen in het land.

Achter deze eenvoudige vergelijking ligt een verandering, die minstens zo belangrijk is als enigerlei index van productiestijging of gestegen verkoop van „consumptiegoederen". In zekere zin is zij zelfs van meer belang. Meer voedsel, meer huizen, meer kleding waren dingen, waaraan duidelijk behoefte bestond bij de meerderheid van de Poolse bevolking in 1945 (en 1939). De vraag was aanwezig, men behoefde slechts aan deze vraag tegemoet te komen. Ten aanzien van het lezen echter, evenals op het gebied van kunst en cultuur in het algemeen, was het oude Polen niet alleen karig met zijn aanbod; veel erger was, dat het zelfs de vraag ernaar belette. Millioenen konden in de letterlijke zin des woords niet lezen. Millioenen anderen hadden geen enkele reden om te gaan lezen; geen vrije tijd, geen aanmoediging, geen aanleiding om belang te gaan stellen in dingen, waarop zij geen enkele invloed konden uitoefenen. Boeken lezen was voor de hogere standen, niet voor de boer. In dit opzicht, evenals in zovele andere dingen, stond het vooroorlogse Polen, vooral het Poolse platteland, dicht bij het feodalisme.

Vijf jaren van een nieuwe regering hebben het beeld gewijzigd. Wij zien reeds, dat een flinke voortgang is gemaakt met de campagne om een einde te maken aan het analphabetisme. Er zijn meer mensen, die kunnen lezen. Dit is echter slechts een symptoom van een diepere verandering. Onder de nieuwe maatschappelijke omstandigheden zijn noch de verantwoordelijkheid van het besturen, noch het genieten van de kunst het privilege van een kleine klasse. Meer mensen verlangen te lezen — zowel voor hun eigen genoegen als in het belang van hun land. Zij worden bediend door een pers, die hun toebehoort, die een instrument is van het algemeen welzijn en niet van persoonlijk belang.

Al deze factoren — de nieuwe situatie, de activiteit van de arbeiders, de vermindering van het analphabetisme en de democratische rol van de pers — hebben de naoorlogse leeshonger gestimuleerd. De resultaten zijn opvallend.

In Polen zijn thans 32 nationale dagbladen, die 83 „plaatselijke" provinciale uitgaven hebben. Hun totale circulatie ligt boven de vier millioen. In Warszawa alleen bedraagt de totale verkoop ongeveer een millioen exemplaren per dag — evenveel als voor de oorlog in het gehele land verkocht werden. Sommige afzonderlijke bladen hebben een lezertal dat, hoewel het niet sensationeel is wanneer men het vergelijkt met de sterk gecentraliseerde Britse pers, voor Polen toch een recordhoogte bereikt. De Trybuna Robotnicza bijvoorbeeld, die verschijnt in het steenkool- en staalcentrum Katowice, verkoopt ruim een half millioen exemplaren. Het is merkwaardig, dat het absolute record in circulatie, zowel voor het heden als voor het verleden, berust bij het vrouwenweekblad „Przyjaciółka" (Vriendin), met een oplage van 1.700.000 exemplaren.

De groei van de periodieke pers is zelfs nog sneller geweest — de cijfers zijn inderdaad verbazingwekkend. Tussen 1945 en 1949 is de totale jaarlijkse circulatie van alle tijdschriften omhoog geschoten van plm. 63 millioen tot 378 millioen (in ronde getallen).

Natuurlijk wordt het grootste deel van deze toename veroorzaakt door de circulatiestijging van de afzonderlijke tijdschriften. Dit blijkt uit het feit, dat het aantal tijdschriften in dezelfde periode verdubbeld is (van 305 in 1945 tot 611 in 1949). Van het totale aantal in 1949 waren de helft maandbladen, plm. 10 % weekbladen en de rest verscheen om de 10 of 15 dagen, iedere drie maanden of met onregelmatige tussenpozen.

Bovendien zijn er een aantal publicaties — hetzij tijdschriften of kranten — die meer dan eenmaal per week verschijnen. Deze vergroten de totale circulatie nog eens met 1.600.000.

De onderwerpen van de tijdschriften beslaan een ruim terrein. Hoewel datgene, wat men als „de feiten van de dag" kan aanduiden, een belangrijker plaats inneemt dan in de Britse periodieke pers, zou het een grote vergissing zijn te veronderstellen, dat hieruit een soort van uniformiteit voortvloeit. Er zijn talrijke populaire geïllustreerde bladen, er is heel wat humor (die soms vrij sterk aan de Engelse doet denken) en het is belangwekkend te constateren, dat een wetenschappelijk blad, „Problemy", een circulatie van 120.000 kan bereiken.

Ook de publicatie van boeken is met grote schreden vooruit gegaan, vooral sedert er tegen het eind van 1948 een systematische campagne is begonnen voor „goede en goedkope boeken". Populaire werken worden tegenwoordig aan de markt gebracht in oplagen van 20.000 tot 100.000 exemplaren. Dit jaar zullen nog grotere oplagen verschijnen. De distributiemethoden, die bedoeld zijn om het lezen en het kopen van boeken gemakkelijk te maken voor het grootst mogelijke aantal mensen, zijn zeer elastisch. De reusachtige uitgeverij „Czytelnik" is een eigen leesbibliotheek begonnen met wekelijkse circulatie en een vrij boekenschema, tegelijkertijd zijn de gevestigde leesbibliotheken begonnen hun eigen goedkope uitgaven te publiceren. Ook de grote dagbladen beginnen met het publiceren van boeken. De vraag naar goedkope uitgaven is nog steeds groter dan het aanbod.

Het beschouwen van de omvang der circulatie geeft echter een onvolledig beeld. Er heeft zich ook een zeer belangrijke wijziging in de distributie voorgedaan. Voor de oorlog ging de distributie van alles, wat het leven kon veraangenamen, van bioscoopvoorstellingen tot en met hygiënische maatregelen, op het platteland met veel moeilijkheden gepaard. Leesmateriaal vormde in dezen geen uitzondering. De dorpen kregen geen boeken. Als een integrerend deel van de campagne „om een eind te maken aan de culturele verwaarlozing van het platteland" worden thans alle krachten ingespannen om een ruime en efficiënte distributie van kranten en boeken te verzekeren. Dit wordt beschouwd als een van de belangrijkste resultaten van de snelle verbetering, die nu bij de postdiensten is gemaakt. De dorpspostbode weet, dat hij een hoogst verantwoordelijke taak heeft te vervullen. Hij levert geestelijk voedsel aan mensen, die leeshonger hebben.

B. I. K.

Burgemeester d'Ailly opende de tentoonstelling op Donderdag 27 April

De tentoonstelling
HET KIND IN POLEN

Geopend van 27 April tot 20 Mei van 10–5 uur dagelijks in de bovenzalen van Gebr. Gerzon's Modemagazijnen N.V., Kalverstr. 79–81, te Amsterdam

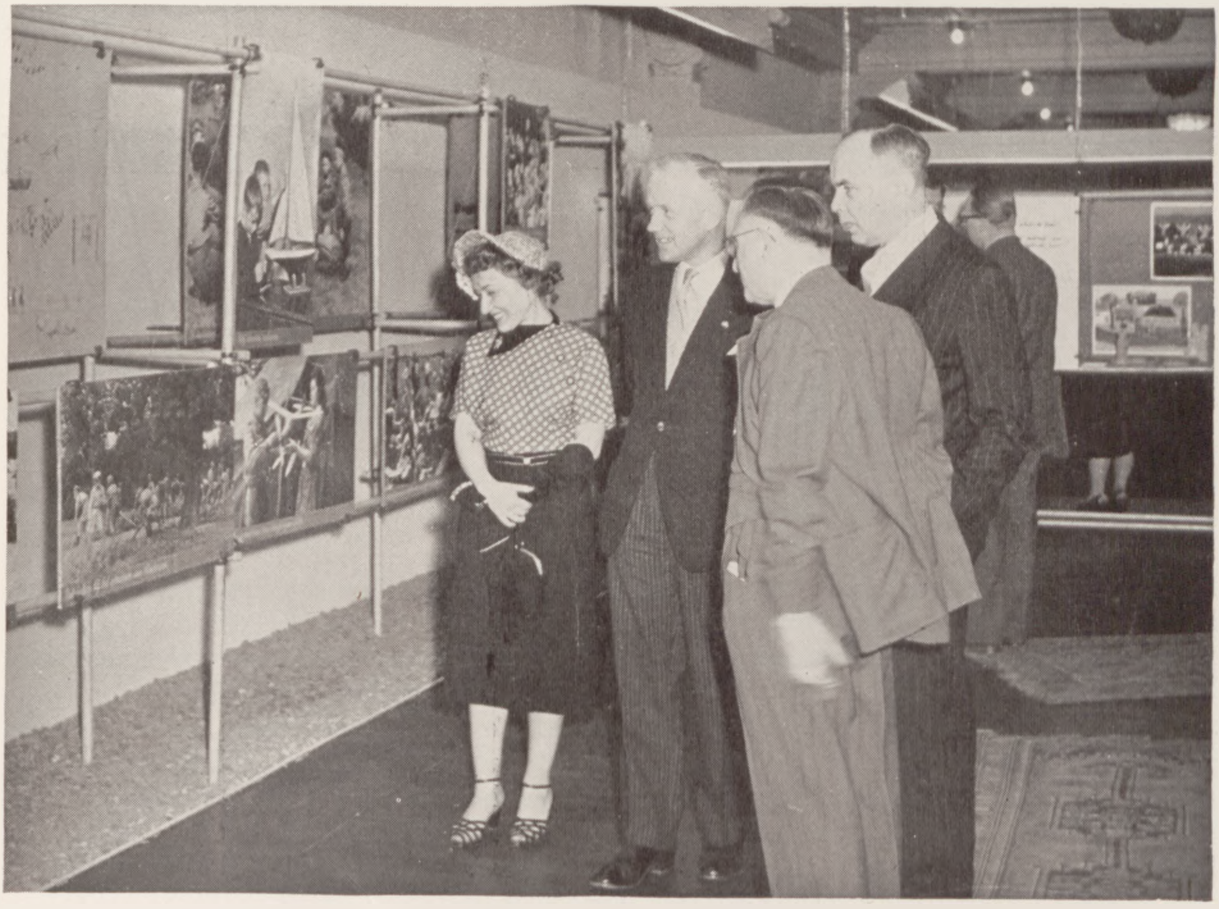
Precies drie jaar geleden vertoefde een gezelschap Nederlandse journalisten, waarvan ik deel uitmaakte, in Polen voor een reis van twee weken. De ervaringen, die wij op die reis opdeden, zijn onvergetelijk voor mij geworden. Het was nog maar twee jaar na de oorlog en de aanblik van Polen's geteisterde steden en tegelijkertijd van dat gehele leven in opbouw, was verbijsterend en ontroerend. Reeds toen hebben wij met eigen ogen kunnen zien, hoe men er in Polen in slaagde om niet alleen op materieel, maar ook op cultureel gebied te herstellen en op te bouwen.

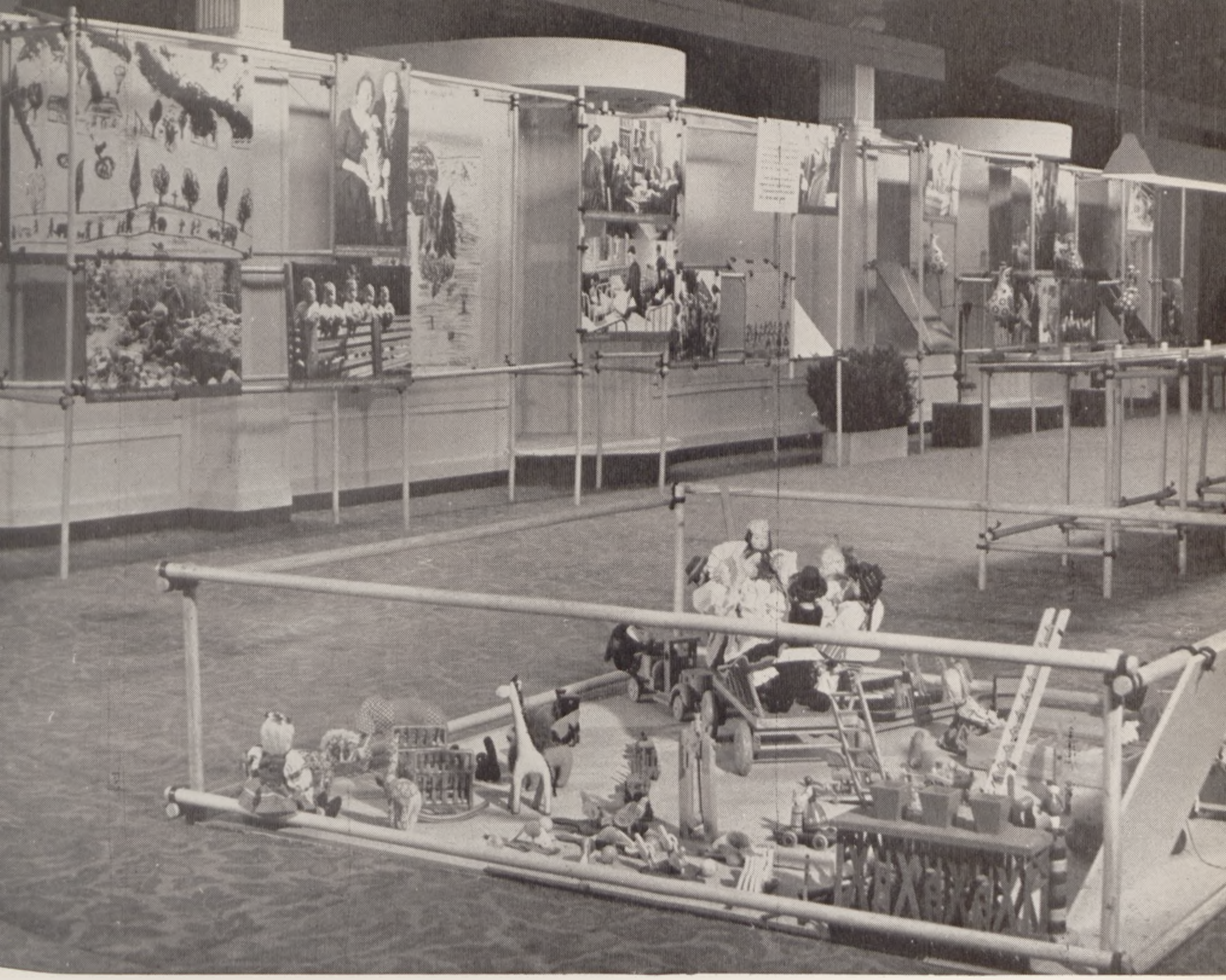
Sindsdien zijn reeds vaker kleine groepen Nederlanders in Polen op bezoek geweest. Maar thans heeft Polen, opdat nu eens heel velen in Nederland er kennis van kunnen nemen, een stukje van zichzelf naar Neder-

land gezonden: de tentoonstelling Het Kind in Polen, die tot 20 Mei geopend is in de bovenzalen van Gerzon's Modemagazijnen, Kalverstraat 79—81 te Amsterdam. Ik hoop van harte, dat iedereen, die er maar enigszins kans toe ziet, deze tentoonstelling zal bezoeken. Want het is een heel interessant stuk Polen, dat hier te zien is. En als er iets in staat is, het onzinnige van uitvindingen als „het ijzeren gordijn" aan te tonen, dat is het wel deze overzichtelijke en boeiende weergave van wat er in Polen voor, met en door de kinderen gedaan wordt.

De zorg voor het kind nam in het Poolse drie-jarenplan een eigen plaats in en dat behoeft ons allerminst te verbazen, want juist op dit gebied had Polen te maken met bijzonder moeilijke na-oorlogse problemen. Op deze tentoonstelling wordt ons nu duidelijk gemaakt, door een rijkdom aan foto's en door eenvoudig en duidelijk gerangschikt statistisch materiaal, hoe deze regeringszorg voor het kind zich verwerkelijkt heeft in de bouw van crèches, consultatiebureaux, scholen, vooral veel nieuwe en moderne scholen, en kinderhuizen (géén „wees"huizen) voor de vele door de oorlog onverzorgd achtergebleven kinderen. En om nu te zorgen, dat het kijkend publiek op deze tentoonstelling niet teveel vermoeid wordt door al die cijfers, vindt men naast het bord, waarop te lezen is dat er in 1939 540 crèches waren en in 1948 19.207, een grappige stellage van dikke poppetjes op metalen staven, die de cijfers nog eens aanschouwelijk voorstellen en die er bovendien, als u er even een zetje tegen geeft, een vrolijke roffel bij slaan of belletjes laten rinkelen. Of dit nu een typisch staaltje van

Na de opening doet Burgemeester d'Ailly in gezelschap van Mevr. Leyfel, secretaresse van het Poolse gezantschap en de Poolse gezant, Ksawery Pruszyński (rechts) de eerste rondgang.

Kijkje in de benedenzaal; op de voorgrond Pools speelgoed, op de achtergrond rechts een statistiek met tinkelende poppetjes.

Poolse speelsigheid is, of alleen maar de bedoeling heeft het publiek in een kinderlijke sfeer te brengen, laat ik graag in het midden. Wel kan ik u vertellen, dat de stellage met de poppetjes naast de statistiek over de consultatiebureaux voor babies en kleuters, die een heel natuurgetrouw klagelijk baby-geluid kon afgeven, al kaduuk is. Hij kon de belangstelling niet verwerken. Maar er zijn er gelukkig nog genoeg over die het wel doen en het ijle belgerinkel dat in telkens weer andere toonhoogten opstijgt, geeft dan ook een heel eigen sfeer aan deze tentoonstelling.

Heel typerend voor de opvoeding in Polen, voor het sociale bewustzijn, het samenhorigheids- en gemeenschapsgevoel, waarin de Poolse jeugd wordt groot gebracht, zijn de kindertekeningen, die een aanzienlijk deel van de ruimte èn de aandacht vragen. Wij zien nl. herhaaldelijk tekeningen, waarop het kind zichzelf tekent èn zijn vader: „Hier werkt mijn vader", en „Terwijl ik speel, bouwt mijn vader huizen". Of: „werkt mijn moeder op kantoor". Er zijn ook foto's, die laten zien, hoe de moeder rustig werken kan, omdat zij het kind goed verzorgd weet in de crèche. Spreken zulke tekeningen en foto's geen boekdelen? Laten zij niet duidelijk zien, hoe èn Vader èn Moeder èn kind bij de opbouw, bij het gehele maatschappelijke leven betrokken zijn en hoe zij zich dit allen bewust zijn?

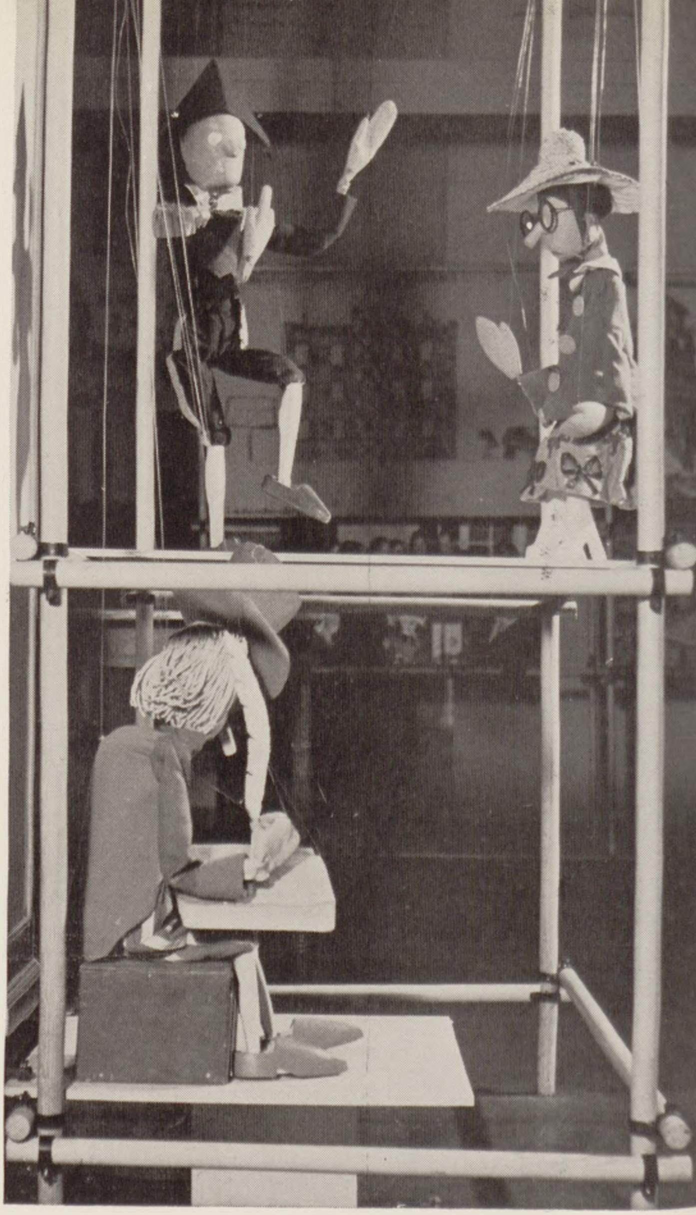
Een ander voorbeeld hiervan is een grote muurschildering, die enige vierkante meters beslaat en die door 8 kinderen van 7 tot 14 jaar gemeenschappelijk gemaakt is. Het onderwerp is ook weer typerend: de haven van Gdynia, een van de resultaten van de wederopbouw, waar de Polen zeer trots op zijn.

In de bovenzaal vinden wij een voorbeeld van de mogelijkheden die men schept om begaafde kinderen gelegenheid te geven hun aanleg te ontwikkelen. Het is een mooie stand met werk uit de gemeenschap voor plastische kunst in Sopot. Er hangen kleine waterverfschilderingen, meest landschappen, en er staan plastiekjes, alles van kinderen van 7 tot 15 jaar. Ik ben tot mijn spijt niet deskundig genoeg om de artistieke waarde ervan te kunnen beoordelen, maar ik sprak mensen, die dat wel zijn en zij vonden het zeer interessant

En dan moet ik ten slotte iets vertellen van een meters lange tafel met kindertekeningen, die in hun openhartige eenvoud misschien wel het indrukwekkendst zijn van alles. Hier is een verzameling tekeningen van Poolse kinderen, beginnende met tekeningen uit de oorlogs- en bezettingstijd en overgaande naar de tijd na de bevrijding. De jeugdige tekenaars zijn niet ouder dan 14 jaar, enkele tekeningen zijn nog tijdens de oorlog gemaakt, de meeste in de eerste jaren na de bevrijding. Een executie, bombardementen, een tank die dwars door alles heen rijdt, hoe iemand uit zijn huis gehaald werd, dat tekenden ze allemaal, en is er iets beschamenders denkbaar dan een wereld, waarin kinderen deze dingen tekenen kunnen, zo maar, gewoon, omdat ze het gezien en meegemaakt hebben? En het wordt haast nog beschamender, als we zien hoe anders het kan zijn. Want het 2e deel van de tafel is heel zonnig en vrolijk, daar zien we de kinderen in hun eigen wereld, tot 3-maal toe zijn daar min of meer geslaagde pogingen om een voetbalspelletje te tekenen, blijkbaar net zo'n geliefd spel als hier.

Met deze „boodschap-van-de-kinderen" moeten we van deze tentoonstelling naar huis gaan en ik wil er dan ook mee eindigen. Alleen nog dit: er is door velen hard gewerkt om deze tentoonstelling voor u open te stellen. Gij kunt in dank hiervoor niet beter doen, dan al uw vrienden en kennissen, en juist diegenen, die nog niets van het huidige Polen weten, op te wekken hier nu eens te gaan kijken. Het kost niets en het kan nog tot de 20e Mei. Daarna wordt alles weer ingepakt om de reis door West-Europa, naar Brussel, Parijs, voort te zetten. Nederland heeft de primeur! Laten wij tonen, dat we het weten te waarderen!

Petra E. Eldering

Poppen van een marionettentheater op de tentoonstelling

Poppen- en Marionettentheater
in Polen

Welke Nederlander heeft niet eens voor de poppenkast op de Dam in Amsterdam gestaan en met het grootste genoegen naar de lotgevallen van Jan Klaassen, Katrijn en de Dood van Pierlala gekeken. De poppenkast, evenals zijn meer volmaakte vorm, het marionettentheater, waarbij de poppen aan lange draden en snoeren hangen, die van boven het toneel door onzichtbare handen bewogen worden, zijn reeds sedert de middeleeuwen een typische volkskunst. Rondreizende kunstenaars brachten de poppenkast en het marionettentheater tot in de kleinste dorpjes. Maar terwijl in Nederland deze volkskunst, op Jan Klaassen na, zo goed als geheel is uitgestorven en er pas in de laatste tijd weer enkele pogingen ondernomen worden om deze geliefde kunst nieuw leven in te blazen, bleef de traditie van het poppentheater in vele landen van Oost-Europa levend, vooral in Polen, Tchechoslowakije en in het Westen van de Sowjet-Unie. Vele vooraanstaande kunstenaars hebben reeds in de vorige eeuw het poppentheater in deze landen tot grote bloei gebracht.

Dank zij de ruime financiële ondersteuning, die vooral de volkskunsten in de Oost-Europese landen genieten, zijn er thans enige duizenden poppen- en marionettentheaters, die met hun voorstellingen en hun in verhouding tot het grote toneel bescheiden en makkelijk vervoerbare requisieten dag-in dag-uit de arbeiders, de boeren en vooral de kinderen van de werkende bevolking tot in de kleinste plaatsjes doen genieten van deze prachtige volkskunst.

En terwijl Nederland slechts enkele gezelschappen bezit, die onder de grootste financiële moeilijkheden uitsluitend voorstellingen voor kinderen geven, (de balletgroep „Scapino") spelen op dit ogenblik alleen in Warszawa vier verschillende poppen- en marionettentheaters alleen voor de jeugd.

Onder deze theaters neemt het „Teatr Guliwer" (dit is de Poolse transscriptie van de held uit Swift's meesterwerk) wel een bijzondere plaats in, omdat hier de poppenkast, het marionettenspel en het gewone toneelstuk tot een prachtig geheel verbonden zijn, dat in zijn soort uniek is.

Op een klein toneeltje zijn rechts en links op zij en in het midden op de achtergrond poppen te zien, die evenals onze Jan Klaassen, van beneden door onzichtbare spelers bewogen worden. Het toneel zelf is gevuld met marionetten, die van boven het toneel in beweging gebracht worden en op de voorgrond speelt een levende acteur als een soort reus tussen al deze poppen de hoofdrol.

„Teatr Guliwer" speelt voornamelijk stukken, waarbij deze combinatie van poppen, marionetten en een toneelspeler toegepast kan worden. Daar is in de eerste plaats het bekende verhaal van Gulliver, die door een schipbreuk in het land van de Lilliputters terecht komt en daar de meest merkwaardige avonturen beleeft. In het begin zien wij, hoe de aan het strand slapende Gulliver door het volk van Lilliputters-poppen en -marionetten gebonden en op een „zwaar" gevaarte getild wordt. Nadat Gulliver dan in de buurt van het koningspaleis van de Lilliputters gebracht is, wordt hij ineens wakker en de Lilliputters vallen van angst en schrik plat op de grond. En hoewel Gulliver langzamerhand het vertrouwen van het poppenvolk weet te winnen, krijgen de Lilliputters het nog vaak genoeg benauwd in de aanwezigheid van zo 'n reus. Zo zakt de koning tot de grootste hilariteit van de jeugdige toeschouwers voortdurend van angst door zijn knieën als Gulliver met hem spreekt en als de reus ondanks alle voorzorgsmaatregelen plotseling moet niezen, krijgen de Lilliputters weer de doodschrik te pakken.

Zo geeft dit sprookje aanleiding tot de kostelijkste situaties op het toneel. Nadat de Lilliputters eenmaal Gulliver vertrouwen, verschijnen zo allerlei poppen om de reus te bewonderen. Allervermakeijkst is een klas van schoolmeisjes, die nieuwsgierig opkomen, maar door een angstige schoolfrik telkens weer teruggehouden worden.

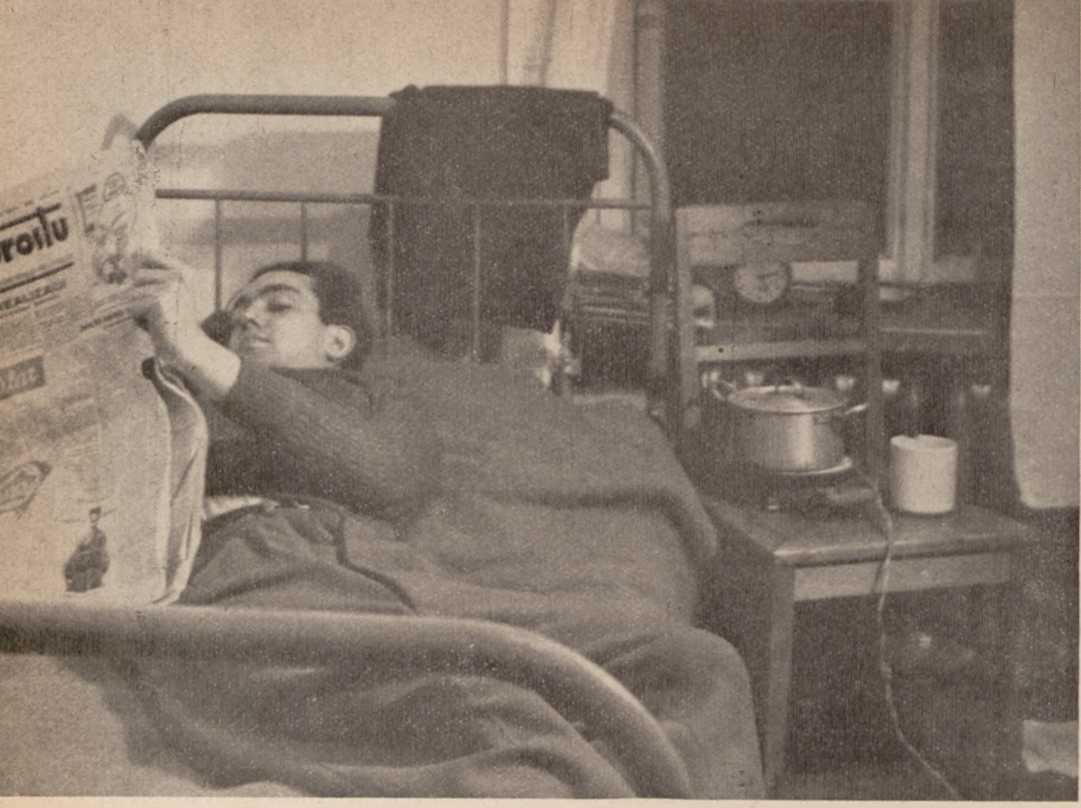
Bovendien vertonen de Lilliputters een heel circus voor hun grote gast: wij zien een brullende dwergleeuw, een schattig koorddanseresje en een koddige clown, die tot groot plezier van de toeschouwers zijn hoofd letterlijk verliest.

Het hoogtepunt van dit hele stuk is echter de oorlog tussen twee Lilliput-volkeren. De regisseur heeft hier een volmaakte „totale" oorlog met vliegmachines en tanks op het toneel gebracht. De sirenes loeien en de burgers-Lilliputters verstoppen zich in hun huizen. Met groot geraas schieten de speelgoed-vliegtuigen in duikvlucht over het toneel. Gulliver grijpt er met zijn handen naar en vertrapt ze op de grond. Brandbommen vliegen over het toneel, maar Gulliver redt zijn kleine, angstige gastheren door de gevaarlijke dingen op de grond met zijn grote laarzen te blussen. De Poolse jeugd, die de herinneringen aan de verschrikkelijke oorlog nog maar al te goed bewaard heeft, juicht en gilt van plezier, wanneer Gulliver het belaagde Lilliputters-volk laat overwinnen en alle aanvallen van de boze vijand spelenderwijs afslaat. Groot is tenslotte de ontroering, als Gulliver afscheid neemt van de Lilliputters, waarmee hij zo innige vriendschap heeft gesloten, voor het vertrek nog een afscheidslied-je zingt en met een bootje van het toneel verdwijnt.

Dit hele gegeven is met een zo prachtige humor uitgebeeld, de meer dan 60 poppen en marionetten zijn zo voortreffelijk getypeerd, de muziek, de decors en de hele verzorging is zo uitmuntend, dat ook de weinige volwassenen in de zaal en zelfs wij, die het gesproken woord niet konden verstaan, er met het grootste genoegen naar keken.

„Teatr Guliwer" speelt behalve dit vrij naar Swift bewerkte verhaal ook andere stukken, die voor deze combinatie van poppen, marionetten en een toneelspeler geschikt zijn, zoals het Russische sprookje van de vuurvogel, een ander sprookje, dat voor een gedeelte op de bodem van de zee speelt en waarbij natuurlijk de wonderlijkste vissen en zeegedrochten bij te pas komen enz. Dit alles wordt met een toewijding en een vaart uitgevoerd, zodat men er zeer geboeid naar kijkt. „Teatr Guliwer" maakt bovendien van Warszawa uit reizen door het hele land. Is het te verwonderen dat zich dit volkskunst-ensemble in een zeer grote populariteit mag verheugen en dat vooral de Poolse jeugd „Teatr Guliwer" van harte bemint? Na al de ellende, die juist deze Poolse jeugd beleefd heeft, is het poppen- en marionettentheater een van de artistieke middelen om de levensblijheid van de jongens en meisjes te vergroten en het leven tot een vreugde te maken.

Dr E. REBLING.

Het dagelijks leven van de student Janusz Andrzewski

Tadeusz Dowiat:

Hoe de jeugd onder de bescherming van de staat leert

Vooruitzichten van de tegenwoordige jeugd.

In het tegenwoordige Polen, waar de belangrijkste productie-wegen in handen van het volk zijn overgegaan, wordt de kapitalistische opvoedingsmethode definitief van de hand gewezen. De regering acht het haar plicht de arbeiders- en boerenkinderen de toegang tot ALLE poorten van het onderwijs te openen. Intussen is het niet voldoende deze kinderen toe te laten in middelbare scholen en universiteiten alleen, maar de mogelijkheid moet geschapen worden, dat deze jeugd materieel in staat wordt gesteld door te studeren en zijn verlangen naar meerder ontwikkeling te bevredigen. Deze actie wordt dan ook financieel door de staat gesteund.

Het woord „hulp", dat onmiddellijk met de gedachte aan filantropie wordt verbonden, wordt hierbij natuurlijk verworpen, en het wordt vervangen door het woord: „voorzorgsysteem" waarin veel duidelijker de plicht van de staat wordt uitgedrukt, want deze staatszorg is maar niet toevallig, doch planmatig en systematisch, en steunt op een reëele financiële basis, omdat men er naar streeft de materiële en culturele belangen van de studerende jeugd te dienen. Het voornaamste doel van de voorzorg is de vorming van een VOLKSINTELLIGENTIE, die in staat zal zijn het socialistische Polen op te bouwen.

De opvoering van het nageslacht.

De zorgen van de staat voor de studerende jeugd zijn ten nauwste verbonden met de plannen van de Poolse staathuishoudkunde, n.l. met de opvoeding en de latere werkzaamheden van de jeugd. Voor de vorming van de jeugd, die de universiteit bezoekt, is dit een bijzonder belangrijk probleem. Hier wordt het voorzorgsysteem dan ook het meest intensief bestudeerd en doorgevoerd; immers de materiële zekerheid is voor de student een waarborg, dat hij de begonnen studie niet behoeft te onderbreken.

Ook heeft het systeem nog een speciale opgave wat betreft de studie-wijzigingen in het universiteitswezen. Het is n.l. mogelijk gebleken, de rijpheid voor de beroepskeuze te vervroegen door een kortere studietijd. Dat de student daarvoor harder en intensiver moet werken is vanzelfsprekend. Daarom wordt aan deze studie de meeste aandacht besteed en daarom heeft het ministerie van onderwijs 40% van de studiebeurzen toegewezen aan de eerstejaars studenten.

De eisen van de staat voor de studerende jeugd.

Ondanks talloze moeilijkheden en dringende economische problemen heeft de Poolse staat zijn eisen voor de studerende jeugd steeds verder uitgebreid.

De voorschotten voor dit doel zijn steeds groter geworden. Terwijl in '48 het fonds voor de studentenhulp 2,8% van het gehele budget voor de universiteiten bedroeg, steeg dit het volgend jaar tot 18%. In het jaar '50 zal het nog hoger stijgen. Deze stijging van de financiële ondersteuning is een bewijs voor de steeds grotere toeloop van arbeiders- en boerenkinderen naar de universiteit.
In het jaar 1948—'49 waren 49,9% der eerste-jaars-studenten arbeiders- en boerenkinderen, in het jaar 1949—'50 reeds 57%. Op de middelbare scholen noteert 1948—'49 13,3% arbeiderskinderen en 28,9% boerenkinderen. Deze kregen 30161 studiebeurzen.
Een zeer dringend vraagstuk is verder het bouwen van nieuwe internaten, leerlingen- en studentenhuizen.
In 1948—'49 woonden in de internaten en tehuizen 48000 leerlingen van de middelbare scholen, in de studentenhuizen 14320 studenten. Men geeft zich alle moeite de plaatsingsmogelijkheden te vergroten, hetgeen mogelijk wordt gemaakt door de opofferingsgezindheid en de eendrachtige pogingen van de arbeidersklasse, waarvan de voorhoede zich verplicht heeft deze tehuizen in een zo snel mogelijk tempo te bouwen.
Een bijzondere plaats in het voorzorgssysteem hebben de scholen van voorstudie, die in een tweejarige cursus de arbeiders- en boerenkinderen klaarmaken voor de universiteit.

De rol der sociale voorzorg.

Behalve de inspanningen die de staat zich getroost, wil men financiële middelen betrekken uit verschillende instanties zoals „de Vereniging van Studententehuizen", en de „Vrienden van de Universiteitsjeugd". Deze laatsten hebben in het afgelopen jaar uit hun fonds 5028 studiebeurzen gefinancierd tot een bedrag van 150 mill. Złoty, verder hebben zij 85 internaten met 5900 leerlingen gefinancierd. Sinds de oprichting van deze vereniging in Juni '46 hebben zij voor de belangen van de studerende jeugd 422 millioen Złoty opgebracht. Deze actie wordt ondersteund door massa-organisaties, vooral door vakverenigingen, boerenhulp en de vrouwenliga.
Een belangrijke rol speelt ook het ouder- en schoolcomité. De activiteit dezer instanties breidt zich steeds meer uit. Een der voornaamste opgaven van deze organisaties zijn de schoolmaaltijden, waar reeds 1,5 millioen kinderen van profiteerden. Verder worden er door hun hulp schoolboeken en leermiddelen aangeschaft, speciaal om het meer achterlijke kind te helpen, zij steunen de scholen overal en waar ze kunnen, en zij trachten tussen de schooljeugd en de bedrijven contacten te leggen. Dit geschiedt door bezoeken van de schooljeugd aan de bedrijven enz., kortom door alles wat de belangstelling van de schooljeugd voor de practische zijde van het leven kan wekken.
De staatsbemoeiingen voor het onderwijs zien in de medewerking der bevolking op brede schaal een groot sociaal belang.

De nieuwe opgaven.

Aan het begin van het nieuwe begrotingsjaar, dat tegelijkertijd het eerste jaar van het zes-jarenplan is, staat het Ministerie van volksontwikkeling voor nieuwe opgaven betreffende de zorg voor de studerende jeugd.
Allereerst moeten er een veel groter aantal studiebeurzen worden verstrekt, voornamelijk voor vak- en middelbare scholen. In de tweede plaats moet de centralisatie van de staatsstipendia ter hand worden genomen. Voorts moeten de rechtsnormen worden uitgewerkt en wel in de vorm van een statuut voor de zorg voor de studerende jeugd. De realisering hiervan is een beslissende bijdrage tot het scheppen van een hoog intellectueel peil voor het hele volk.

De modernste drukkerij van Europa.

Een kenteken van de sociale culturele revolutie, die wij in Polen sinds een paar jaar beleven, is de enorme toename van culturele goederen en de geweldige productie ervan. Dit brengt een volkomen verandering in materieel en technisch opzicht teweeg. Men heeft meer en grotere ruimten nodig voor theater en club, meerdere en grotere scholen, en vooral technisch beter ingerichte drukkerijen. Inderdaad er is een enorme behoefte aan tijdschriften en boeken en dus ook aan grote drukkerijen. Immers zonder drukkerijen, schoolruimten, leermiddelen, theater- en muziekzalen is er geen vooruitgang in de cultuur. Daarom heeft men be-

Vakonderwijs bij de organisaties: Vrouwenbond

sloten, om in Warszawa een reusachtig gebouw op te richten en dit is van verstrekkende betekenis voor het gehele culturele leven van Polen. In 1946 ontstond het plan een drukkerij te bouwen, (het Gebouw van het Poolse Woord) een moedig project, waardoor alle culturele eisen vervuld zouden kunnen worden. Een moedig plan, omdat in 1946 op de plaats van aanbouw nog 120.000 kubieke meter puin en steen lag. En nu heeft deze idee gestalte en vorm gekregen: een geweldige drukhal van 200.000 kubieke meter is reeds klaar. De hal is gebouwd op 900 betonpalen en heeft een oppervlakte van 2 ha. Hier kan alles gedrukt worden. Garages zijn in aanbouw. Boven de hal zijn de redactie- en bureauruimten, ontvangzalen enz. Dit gebouw zal de modernste drukkerij van Europa worden. De stoutste verwachtingen zijn hiermede overtroffen. De oplagen van gedrukte werken is enorm.
„De Dorpsgemeente" beleeft meer dan een millioen exemplaren. Deze geweldige drukkerij zal zeker niet te groot zijn voor de behoefte. Een groot gedeelte van de drukhal is reeds gereed. Voor Warszawa is dit bouw-tempo gewoon!
Nadat 120.000 kubieke meter puin was opgeruimd, begon het grondwerk op 30 Maart 1948 en was 31 December klaar. 2561 Raymondpalen werden in de grond geslagen, waar het ijzer- en betonfundament op gelegd werd. 22 Juli 1949 was dit fundament klaar! Verschillende betonbrigades hebben records geslagen, en zo ontstaat een nieuw cultuurcentrum door de socialistische wedstrijd van de arbeiders, door het toepassen van de nieuwste technische uitvindingen. Dit alles is een symbool van het nieuwe Warszawa, het nieuwe Polen.

35 Jaar in dienst van de wetenschap.

Honderden studenten en andere leergierigen bezoeken dagelijks de leeszalen van de universiteisbibliotheek van Warszawa. Duizenden boeken staan in volgorde geschaard en wachten op de lezers. Deze bibliotheek, de grootste in haar soort in Polen, werd in 1915 opgericht. Kort voor het uitbreken van de oorlog telde de bibliotheek meer dan een millioen delen. Tijdens de bezetting leed de bibliotheek enorme schade. De belangrijkste boeken en handschriften werden door de fascisten naar de Krasińkibibliotheek gesleept en daar met andere zaken in 1944 verbrand. Ongeveer 60% van het bezit van het prentenkabinet ging eveneens verloren, verder vervoerden de Nazi's hele bezendingen naar Duitsland. Slechts een klein deel daarvan is gevonden en teruggebracht. Het opsporen duurt nog steeds voort.

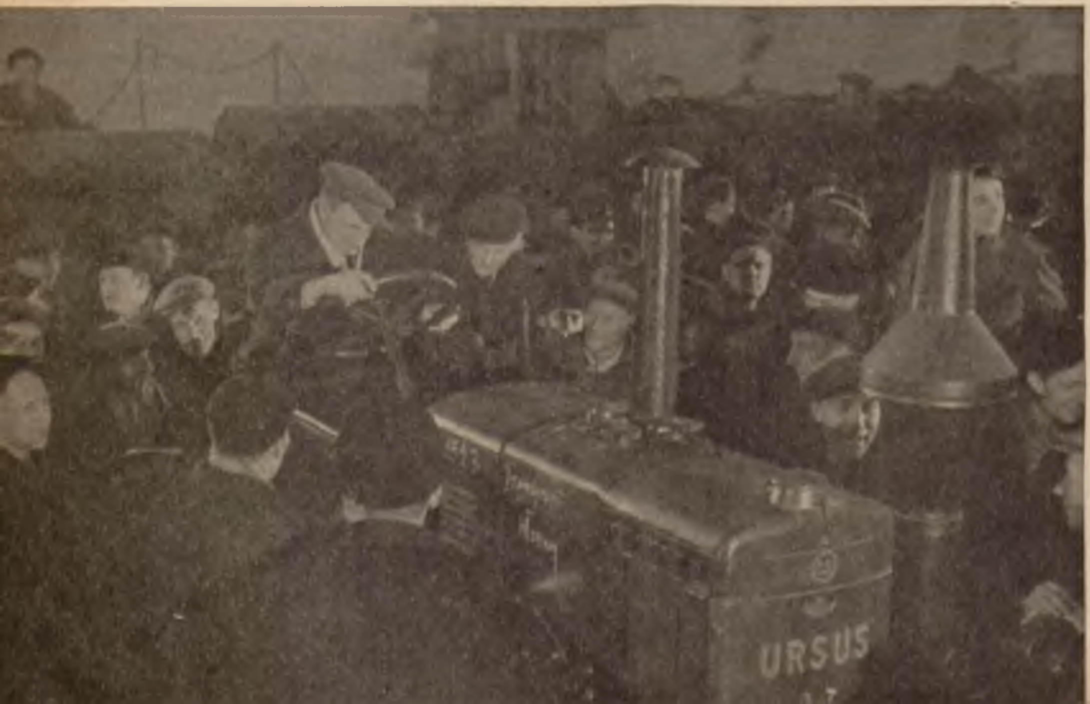
Moeilijk opsporingswerk.

Door een toeval ontdekte een opsporingsdienst in een Oostenrijks slot bij Salzburg waardevolle kunstschatten, die vanuit een paleis te Warszawa weggesleept waren. Alleen voor het terugbrengen ervan waren 12 treinen nodig. Verder vond men er talloze boeken uit de Universiteitsbibliotheek van Warszawa en de Nationale Bibliotheek. Door lijsten met nauwkeurige opgave van het vermiste konden de Poolse autoriteiten in Duitsland de opsporingen verrichten. Een groot gedeelte van waardevolle wetenschappelijke arbeid was in veiligheid gebracht door het personeel en de studenten van de universiteit, ondergebracht bij particulieren of verborgen in de kelders van het gebouw. Reeds in Februari 1945, een maand na de bevrijding, was de bibliotheek, na een gedwongen onderbreking van 6 jaar, haar werk weer begonnen.

Intensief opbouwwerk.

Dank zij de intensieve hulp van de staat komen er steeds meer bibliotheken. De gezamenlijke bibliotheken beschikken op het ogenblik reeds over 1.200.000 boekdelen, veel meer dus dan voor de oorlog. Verder heeft de bibliotheek de beschikking over 408 binnenlandse en 720 buitenlands wetenschappelijke tijdschriften, die ieder kan benutten! Het vroegere gebouw uit 1894 bood slechts plaats voor 800.000 boekdelen, wel een bewijs hoezeer men behoefte heeft aan een nieuw en groter gebouw. Het historische materiaal, in de bibliotheek aanwezig, is van buitengewone betekenis voor de plannen, die men ontwerpt voor de wederopbouw van de stad. De bibliotheek is de hele dag geopend, het hele jaar door. Duizenden kunnen hun studie hier ongestoord voortzetten.

Onderwijs in het besturen van tractoren

De studie der

Klassieke Oudheid

in Polen

Het is van algemene bekendheid, dat de studie der humaniora in Polen altijd een belangrijke plaats heeft ingenomen. Het zou een interessante taak zijn uit werken van Poolse humanisten citaten te vermelden, waaruit overduidelijk blijkt, dat in het Poolse geestesleven het handhaven van de mensenrechten, het streven naar de vrede, als de hoogste cultuurgoederen worden beschouwd. Wil men enkele voorbeelden? In een document van 1430, de zogenaamde Neminem Captivabimus, heet het met een ondubbelzinnige duidelijkheid: „Niemand mag gevangen genomen worden, zonder dat een wettelijk bevel de redenen van zijn arrestatie inhoudt." (een habeas corpus-idee dus).

Een wetboek uit de 16e eeuw geeft aan, dat niet alleen de onderdanen, maar ook de koning zelf aan de souvereiniteit van de wetten onderworpen zijn. De Generale Confederatie, die in 1573 te Warszawa was tot stand gekomen, garandeert de niet tot de Katholieke Kerk behorenden, de „dissendentes de religione", hun rechten, er mag tussen de verschillende gezindten geen bloed worden vergoten.

Een Andrzej Frycz Modrzewski (1503—1572) leren we kennen als een pleitbezorger voor gelijke rechten voor allen. „Hij, die een edelman vermoord heeft, maakt zich aan geen grotere misdaad schuldig dan hij, die de dood van een arme op zijn geweten heeft." Dezelfde Modrzewski dringt er op aan, om alles te doen, ten einde de vrede te bestendigen, verdragen met andere volkeren aangegaan dienen eerlijk gehandhaafd te worden, men mag nooit met het argument aankomen, dat het woord, aan andersdenkenden gegeven, niet heilig zou zijn. De overeenkomsten, door de aartsvader met Abimelech aangegaan, wijzen op het tegendeel. Een Piotr Skarga Poweski (1536—1612) neemt het op voor de arme boeren; met heftige verontwaardiging vaart hij uit tegen de grote landheren, die door hun meedogeloos optreden hun pachters aan de grootste ellende prijs geven. Doch ook op andere terreinen des levens is de invloed van het humanisme merkbaar.

Een Stanislaw Konarski (1700—1773) keert zich fel tegen opvoedingsmethodes, waarbij het ranselen der leerlingen schering en inslag is, hij heeft een duidelijk begrip, welke verkeerde invloed het slaan van kinderen op deze laatsten moet uitoefenen .

Hugo Kollataj (1750—1812) wijst er op, dat het een goedkoop excuus is als men onrecht, in zijn land begaan, goedpraat met het argument, dat het elders nog veel erger is. En hij gaat voort: „Alles, wat ons ter ore komt over het lot der inboorlingen in de Franse, Engelse en Hollandse koloniën, vervult ons met afgrijzen, maar nooit kunnen diep ingewortelde vooroordelen, die men in andere landen aantreft, als verzachtende omstandigheden worden beschouwd voor onrecht tegen eigen landgenoten begaan."

Ik noemde enigen van deze in ons land vrijwel onbekende Poolse publicisten om duidelijk te doen uitkomen, welke vruchtbare bodem Polen voor de groei van het Humanisme bleek te zijn en zonder nu dadelijk partij te kiezen in een twistgeding, dat kortgeleden ook weer in ons land is opgelaaid, waarbij twee geleerden van naam (Prof. Ph. Kohnstamm en Dr. D. Loenen) het vraagstuk aansneden, of we de voedingsbodem van deze humanistische ideeën in de eerste plaats in het Christendom dan wel in Hellas en Rome hebben te zoeken, niemand kan toch ontkennen, dat de Klassieke Oudheid er het hare toe heeft bijgedragen, om deze denkbeelden wortel te doen schieten. We kunnen hier dan dadelijk aan toevoegen, dat de studie dezer Klassieke Oudheid tot op de dag van heden nooit in Polen is verwaarloosd en het is wellicht voor vaklieden en belangstellende buitenstaanders van betekenis iets te vernemen over de resultaten van die studie.

Geheel de Middeleeuwen door was, gelijk elders, ook in Polen het Latijn de taal der geleerden; men heeft bij de overgang naar de nieuwere tijden dan ook een Pools dichter van formaat, Sarbiewski (1595—1640), die zich uitsluitend van het Latijn bediende en die zelfs bij zijn landgenoten bekend staat als de Sarmatische Horatius. Bij de studie van het Grieks bespeurt men een bepaalde voorkeur voor de Griekse Kerkvaders. Meer in het bijzonder was en is de aandacht van Poolse geleerden op Gregorius van Nazianz gericht. Toen we in onze artikelen over Mickiewicz de werkzaamheid van de grote dichter als classicus behandelden, wezen we er reeds op, dat men ook in Polen zorgvuldig kennis nam van de arbeid der Hollandse geleerden uit die dagen: Vossius e.a. werden vlijtig bestudeerd.

Onze beperkte plaatsruimte veroorlooft ons niet, lang bij geleerden uit vroeger tijd stil te staan; we zullen dus meer speciaal enigen uit later dagen behandelen, waarbij deze lijst helaas weer geopend moet worden met de namen van enkelen, die als slachtoffer van de Duitse overweldiger vielen.

Zo bezweek na een lang lijden in Oranienburg de reeds bejaarde Leon Sternbach (geboren 1864), eens professor aan de Universiteit te Kraków. Sternbach was in de eerste plaats kenner van de Byzantijnse literatuur, voorts bezorgde hij uitgaven van de Griekse epigrammatisten en van Aesopos.

Een ander slachtoffer was Ludwik Cwiklinski (geb. 1853), die, van uit Poznan verjaagd, zijn laatste jaren moest slijten in een asyl voor ouderen. Reeds op zeer jeugdige leeftijd liet hij een studie over de compositie van Thucydides' geschiedwerk verschijnen. Hij is de stichter van een geheel aan de studie der Oudheid gewijd tijdschrift, „Eos" geheten, waarin tal van artikelen van zijn hand zijn opgenomen. Zeer bekend is ook zijn uitgave van de werken van de Poolse humanist Klemens Janicki (1516—1543).

De zo even genoemde Janicki — gewoonlijk als Janicius aangeduid — was een boerenzoon uit Grootpolen, die het als de meesten zijner tijdgenoten versmaadde in het Pools te schrijven en wiens zwaarmoedige elegieën hem de bijnaam van de „Sarmatische Tibullus" verschaften.

De dood van Franciszek Smolka (geb. 1882 † 1943) was

mede, zij 't dan ook indirect, door de inval der Duitsers veroorzaakt. Smolka was gespecialiseerd in de papyrologie en had een geschiedenis van Egypte onder de Ptolomaeën doen verschijnen. Naast hem dient genoemd te worden de Euripides-kenner Jan Smereka (geb. 1895 † 1943). Tijdens de oorlog stierf eveneens de wereldberoemde auteur van het „Cicero in de Loop der Eeuwen", Tadeusz Zielinski (geb. 1859), die eerst hoogleraar aan de Universiteit van het toenmalige Petersburg was, om later een soortgelijke post aan de Universiteit te Warszawa te bekleden. Bij het bombardement van Polen's hoofdstad in 1939 verloor hij al zijn manuscripten en boeken en werd door de bezetter naar Duitsland gedeporteerd. Ondanks de moeilijke omstandigden, waaronder hij moest werken, ondanks ook zijn slechte gezondheid wist hij zijn groot standaardwerk „De Geschiedenis van de Godsdienst in de Antieke wereld" te voltooien. De zes statige delen mogen gerekend worden tot het allerbeste, wat er op dit gebied bestaat; we laten hier de ondertitels volgen: I. De Godsdienst van het oude Griekenland, II. De Godsdienst van het Hellenistische Tijdperk, III. De Parallel tussen het Hellenisme en de Joodse Godsdienst, IV. De Godsdienst tijdens de Romeinse Republiek, V. De Godsdienst tijdens het Romeinse Keizerrijk, VI. Het Christendom tot aan de dood van Augustinus.

Kort na de bevrijding overleden Jan Oko (geboren 1875), schrijver van studies over Ovidius, Catullus, Horatius en Virgilius, Miecyslaw Poplawski (geboren 1893), leerling van Zielinski en Rostowtsew, vooral bekend om zijn grondige exegese van Virgilius' vierde herderszang.

Gustav Przychocki (geb. 1884, † 1947), wiens voornaamste studieobject Gregorius van Nazianz is geweest en wiens Historia listów sw. Grzegorza (de geschiedenis van de briefwisseling van de H Gregorius) door vakmensen zeer geroemd wordt, schonk, naast de Griekse patristiek, aan het Romeinse toneel zijn belangstelling; hij vertaalde blijspelen van Plautus en analyseerde de stijl van Senca's tragedies.

Laat ons nu, na de vermelding der gestorvenen, enigen van de nog levende Poolse classici memoreren. We noemen, zonder volledigheid na te streven, van de Universiteit te Kraków: Stanislaw Witkowski (geb. 1866), groot kenner van de oud-Griekse spreektaal (de koine), Wincenty Lutoslawski, wiens in het Engels verschenen "The Origian and Growth of Plato's Logic" (Londen 1897) ook voor een groter publiek toegankelijk is, Wiktor Hahn (geb. 1871), die vooral aandacht heeft gewijd aan de invloed der antieke letteren op de Poolse cultuur, Tadeusz Sinko (geb. 1877) medewerker aan de "Thesaurus Linquae Litinac", groot kenner van Petronius en Apulejus. Ook Sinko behoort tot de Poolse geleerden, die de uitgaaf van de werken van Gregorius van Nazianz ter hand hebben genomen, hij heeft dan ook enige delen bewerkt van de standaard-editie, die onder auspiciën van de Poolse Academie van Wetenschappen het licht zag. We zetten onze namenlijst voort met de vermelding van Ryszard Ganszyniec, (geb. 1888), ieder vakman bekend om zijn artikelen in de Real-Enzyklopaedie van Pauly-Wissowa over de geschiedenis van de Antieke Godsdiensten. Ook op een geheel andere materie liet Ganszyniec zijn zoeklicht vallen; hij schreef namelijk een boek over de Liefdesbrieven in de Oudheid en in de latere eeuwen. Aan de Universiteit van Warszawa doceren thans: Adam Krokiewicz (geb. 1890), die over de philosophie van Lucretius schreef en die tijdens de bezetting Plotinos' Enneaden vertaalde, Kazimierz Kumaniecki (geb. 1905), die o.a. over de chronologie van de Aeneas schreef, Jerzy Manteuffel (geb. 1900), die zich aan de studie der papyrologie wijdde.

Dit nu over de universiteiten van Kraków en Warszawa; werpen we nog even een vluchtige blik op enige andere Poolse universiteiten. Te Poznan doceert Jan Sajdak, die een speciale studie van de oud-Christelijke apologeten maakte; hij is dan ook de vertaler van Minucius Felix. Sajdak's collega te Poznan is Jósef Dziech (geb. 1891), wiens belangstelling gericht is op de grote Griekse en Romeinse redenaars. Te Wroclaw vinden we Jerzy Kowalski, die een werk publiceerde over de Griekse satyrspelen, waarin natuurlijk ook Sophocles' „De Jachthonden" behandeld wordt; bovendien schreef Kowalski artikelen in de Pauly-Wissowa Enzyclopeadie over de Latijnse grammatici. Wel zeer aanlokkelijk zijn de onderwerpen, die Jerzy Schnayder (geb. 1891), professor aan Polen's jongste universiteit, die van Lódz, behandelde. Hij toch publiceerde een studie over de houding van de door Rome onderworpen volkeren tegenover hun nieuwe heersers, en ook een over de natuurbeschrijvingen bij Virgilius en Horatius.

Van de universiteit te Torun vermelden we de naam van de Aischolys-kamer Stefan Srebrny (geb. 1890) en die van Stanislaw Skimina (geb. 1886), kenner van het rhythme in het Griekse proza, uitgever van de Pools-Latijnse dichter Dantyszek († 1548). Deze bisschop-dichter is vooral bekend om zijn „Apostrophe" tot zijn Gdansk, waarin hij de hoovaardij en de weelde-neigingen van de inwoners dezer stad hekelt.

Uit bovenstaande gegevens blijkt dus wel heel duidelijk, dat in het moderne Polen de liefde voor de Klassieken absoluut niet verflauwd is. Het zou ons niet moeilijk vallen, om een artikel over deze materie te schrijven dat drie, vier keer de omvang had van het bovenafgedrukte: we moesten ons echter de nodige beperkingen opleggen. Maar toch mag één ding niet onvermeld blijven.

Het Nieuwe Polen streeft er ook op dit terrein naar een breder publiek met de Klassieke cultuur bekend te maken. Voor dit doel wordt sedert het jaar 1946 een maandelijks Tijdschrift „Meander" uitgegeven. Elk nummer bevat een rubriek „Vertalingen". Zo vonden wij vertalingen van Theophrastes, van Aristophanes' fragmenten enz. Maar daarnaast bestaat er nog een Meander-Bibliotheek, die vertalingen en studies over de Oudheid wil doen verschijnen. Uit de lijst van de 11 boeken, die reeds het licht zagen, kan men duidelijk opmaken, dat de leiders dezer serie geen geringe eisen stellen aan hun lezerpubliek. Men oordele zelf:

1. Sallustius: „Samenzwering van Catilina" en „De Jugurthijnse Oorlog".
2. Horatius: Vertalingen van Oden, Satyren en Brieven.
3. Adam Krokiewicz: Studia Orfickie (studies over het Orphisme).
4-5 Tadeusz Walek Czernecki: Historya Gospodarze Swiata Starozytnego (Economische Geschiedenis van de Oudheid) deel I 224 pag. deel II 360 pag.)
6. Lidia Winniczuk: Horacy w swietle wlasne twórczosci (Horatius in het licht van zijn eigen werken).
7. Kazimierz Kumaniecki: O odnalezionej Retoryce Filipa Kallimacha (Over de pasgevonden rhetorica van Ph. Callimachus) [1]).
8. Hesiodos: Tarcza Heraklesa (Het Schild van Heracles) vertaling van Arthur Górski.
9. Kazimierz Michalowski: Delfy (rijk geillustreerd).
10. Epoka Peryklesa (Het Tijdperk van Pericles).
11. Apulaeus; Amor i Psyche, vertaling van Stanislaw Tyro.

Als ik zo deze lijst van vertalingen vergelijk met de vertalingen der Klassieken, die in de laatste jaren in ons land zijn verschenen, dan weet ik wel naar welke kant de schaal overhelt. Wij kunnen niet anders dan de kranige redacteuren van de Meander-publicaties het grootste succes toewensen. wensen.

P.

---

[1]) Bedoeld wordt hier een werk van de Italiaanse humanist Philippo Buonaccorsi (1438—1496) die onder de schuilnaam Callimachus schreef. Door hem werd men in Polen bekend met de werken van Tacitus.

Kasteel te Warmia.
Hier werkte Mikołaj Kopernik

DE MUSEA

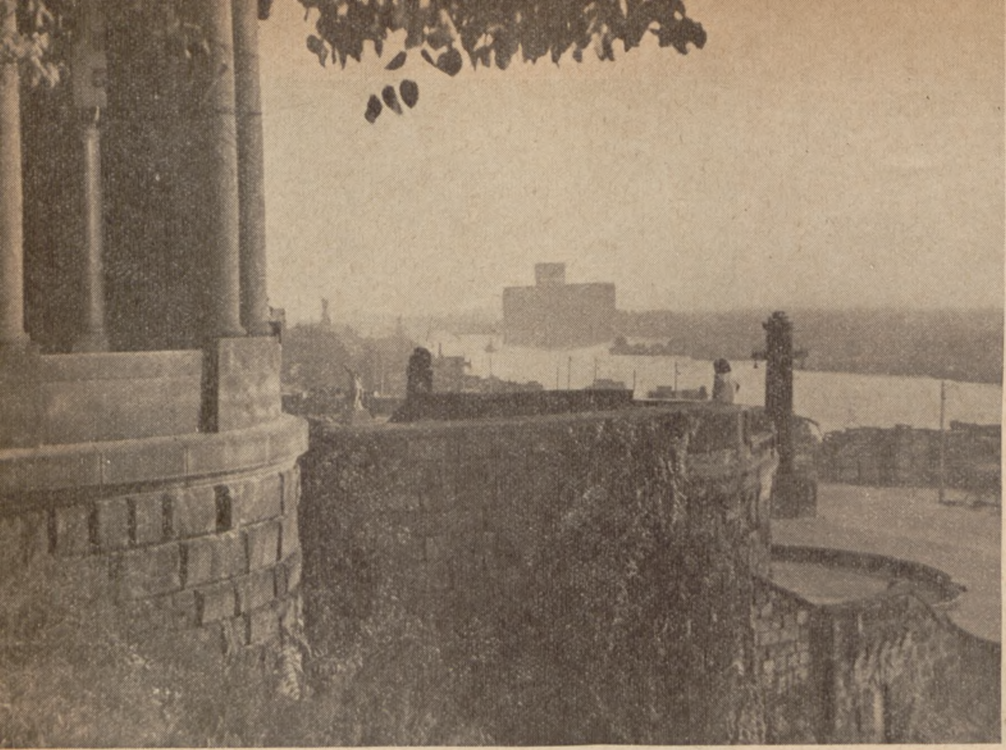
in de herwonnen gebieden

SLOT

De musea in de herwonnen gebieden zijn zo belangrijk, dat ze een afzonderlijke bespreking verdienen. Na de laatste oorlog zijn in deze gebieden kolonisten komen wonen uit de Oostelijke delen van Polen. Voor hun gevoel was deze landstreek volkomen nieuw en onbekend en zij stonden er met onverschilligheid tegenover. Men moest belangstelling bij hen opwekken voor de schoonheid van hun nieuw vaderland en hen bewust maken van de rijkdom aan waardevolle overblijfselen uit de geschiedenis, die een onmiskenbaar getuigenis zijn van het oeroude Poolse verleden. Met het oog hierop worden in het kader van het driejarenplan de werkzaamheden op het museumgebied geleid. In het museum te Wrocław, het Nationaal museum van Neder-Silezië werd van 1948 af voortdurend in deze richting gewerkt. Het zesjarenplan beoogt de voltooiing van deze werkzaamheden, in hoofdzaak op het gebied van de reizende tentoonstellingen. Dit museum heeft op het ogenblik drie afdelingen, de prae-historische, de middeleeuws-Silezische kunst, de beeldhouw- en schilderkunst uit de XIIde, XIVde en XVde eeuw alsmede een verzameling Poolse schilderkunst uit de XIXde eeuw. Met de lezingen, die tegenwoordig gehouden worden, wil men ook het publiek in de fabrieken bereiken.

Een tweede museum in Wrocław, dat sedert 1945 onder Pools beheer staat, organiseert regelmatig tentoonstellingen uit de eigen collectie van kerkelijke kunstschatten. In het bijzonder dienen hier vermeld te worden de schone Madonna's uit de Gothiek en het Rococo-tijdperk. Het derde, historische museum, het gemeentehuis van Wrocław, heeft tot taak aanschouwelijk te maken, dat Silezië Pools is geweest.

In het Silezische Dąbrower gebied zijn elf musea werkzaam op ethnografisch gebied, zo b.v. het oudste museum in Cieszyn, dat al van 1803 af bestaat. Behalve het museum in Bytom, dat wel het belangrijkste in deze Wojewodschap is, zijn er nog belangwekkende musea in de overige delen van deze landstreek. Het museum in Glewice neemt met zijn rijke schat aan schilderijen een voorname plaats in. Het museum in Nysa bezit een kostbare collectie kerkelijke kunst alsmede een van volkskunst en fabriekmatig vervaardigde kunstvoorwerpen. Een zeer interessant document uit de tijd van de Poolse

Een blik van de wallen van het oude Poolse koningsslot van de Piastenfamilie in Szczecin

koning Sobieski is de Goralenhut in het museum te Szklanska Poremba. Dit museum is op initiatief van het Ministerie voor Cultuur gesticht en het heeft naast zijn tentoonstellingskarakter nog een andere taak, n.l. de documentatie over de herwonnen gebieden en de streekproblemen van Neder-Silezië.

In de hoofdstad van het herwonnen Mazurische merengebied, in Olsztyn, is het Mazurische museum werkzaam; het bezit een veelzijdige, rijke verzameling kerkelijke- en profane kunstvoorwerpen. In 1948 richtte het een tentoonstelling in van Volkskunst uit Mazurië en het gebied van Warmia; voornamelijk van brei- en borduurwerk en van ceramiek alsmede van andere karakteristieke Volkskunst. In Frombork, in het gebied van Warmia, werd in 1948 het museum „Mikołaj Kopernik" gesticht, hetwelk waardevolle documenten bevat betreffende het leven en werken van de Poolse astronoom Kopernik.

In de herwonnen gebieden is men nog niet overal gereed met de wederopbouw, maar dit nadert zijn voltooiing.

De werkzaamheden van de Poolse musea, welke wij in het voorafgaande in het kort hebben omschreven, leveren een duidelijk bewijs, hoe doeltreffend de gedachten die daaraan ten grondslag liggen zijn. Gebroken is met de traditie, volgens welke musea slechts een beeld zijn van afgesloten vroegere historische perioden. Het museum kan, wanneer het verleden en het heden met wijs overleg verbonden worden, een levende polsslag krijgen.

Op de binnenplaats van het oude kasteel te Szczecin worden belangrijke archeologische opgravingen verricht; we zien hier enige van de gevonden voorwerpen

Ook vakliteratuur wordt gaarne gelezen: paedagogisch lyceum te Częstochowa

HET GOEDKOPE BOEK

Voor de oorlog was het met de schone letteren in Polen heel povertjes gesteld. Kleine dichtwerkjes verschenen in een oplage van 200 tot 300 exemplaren, romans in edities van 3 tot 5 duizend exemplaren. Alleen de schund-literatuur bracht het tot grotere oplagen.

Na de oorlog heeft de Poolse regering alles in het werk gesteld om de papierfabrieken en de drukkerijen zo spoedig mogelijk weer op de been te brengen. Een net van boekwinkels en bibliotheken verspreidde zich over het land en tegelijkertijd werd de strijd ingezet om de kostprijs van het boek naar beneden te halen. Het Comité ter bevordering van de boekverspreiding begon met het laten verschijnen van boeken in een oplage van 40.000 tot 50.000 exemplaren. In 1949 breidde deze actie zich over heel Polen uit.

Over het verloop van deze actie geeft Adam Bromberg, één van de meest vooraanstaande kenners van de boekenmarkt in Polen, een kort en beknopt overzicht, waarvan we hier enige uittreksels brengen.

De pers in dienst van de propaganda voor het boek.

Het verruimen van de invloedssfeer van het boek wordt o.a. verkregen door het uitgeven van bibliotheek-seriewerken door de persondernemingen. De buitengewoon grote oplagen, van 50 tot 100 duizend exemplaren, de keuze der titels, het diep doordringen in de massa van de arbeiders- en boerenbevolking, het directe contact tussen de millioenen van dagblad- en boekenlezers, vormen evenzoveel factoren, die er toe bijdragen dat de pers een actief middel wordt om tot een uitgebreide propaganda voor het boek te komen.

De in de bibliotheekseries der dagbladen „Trybuna Ludu" (Volkstribune), „Trybuna Robotnicza" (Arbeidertribune), „Droga Chłopska" (Boerenweg), „Gromada" (Gemeente) en „Trybuna Wolności" (Tribuna der Vrijheid) afgedrukte werken, vormen de

grondslag van honderdduizenden eigen bibliotheken in arbeiders- en boerenwoningen.
In 1950 zullen deze series der Poolse pers een oplage van 100 tot 200 duizend exemplaren bereiken.

Uitleenbibliotheken

Een waardevolle bijdrage tot de verbreding van de lezerskring was de door de uitgeversonderneming „Czytelnik" opgerichte uitleenbibliotheek, die in 1940 in samenwerking met de uitgeversonderneming „Het Boek en het Weten" tot stand kwam. De verbinding van de in het bibliotheekwezen gebruikelijke boekenruil met het verwerven van het gelezen boek als eigendom, was een buitengewoon goed idee en werd tegelijkertijd een aansporing om de belangstelling van de lezer te bevorderen en om hem op te voeden voor de omgang met en het onderhoud van het boek.
De voortdurende groei van de uitleenbibliotheken heeft het nu reeds mogelijk gemaakt een speciaal voor dit doel bestemde oplage te doen verschijnen in een aantal van 25 tot 30 duizend exemplaren, die in het bereik zullen komen van honderdduizenden lezers.

Bibliotheken en Clubs

In 1949 nam de activiteit van de door de uitgeversonderneming „Czytelnik" (De Lezer) in het leven geroepen clubs voor het goedkope boek, belangrijk toe. Daaraan gepaard ging een toename van het aantal speciale bibliotheken. Zorgvuldig bewerkte boeken, gedrukt op eersteklas papier, die in de clubs verschenen in een oplage van 20 tot 30 duizend exemplaren, hadden vooral in de intellectuele kringen een ongekend succes.
De club „Voor Vernieuwing van het Goede Boek" verkreeg zekere privilegiën: haar leden ontvingen slechts nieuwe, tot dusver in Polen nog niet verschenen boeken, die eerst een jaar later in de boekhandel kwamen.
De voorgenomen opheffing van deze beperking in 1950, de voortdurend hoger gestelde eisen inzake titel en kwaliteit der grafische bewerking, verzekeren aan de clubs van „Czytelnik" en aan de speciale bibliotheken een bijzonder aandeel bij de verspreiding van het boek.

Het goedkope boek in de kiosk en in de boekhandel

De verscheidenheid in de wijze van verkoop heeft de uitgevers er toegebracht, zich een principiële taak te stellen. Men streefde er naar de verkoop van boeken zo effectief mogelijk te doen geschieden en men begreep daarbij, dat naast boekwinkels, boekenstands in de fabrieken en op het platteland, de kiosken op en buiten de stations hiervoor een aangewezen middel waren. Want alleen op deze manier was het mogelijk het boek op brede schaal den lezer aan te bieden. Hij krijgt zo de gelegenheid het boek te kopen, dat hem werkelijk interesseert, daarnaast leert hij vele anderen kennen en het is op deze wijze, dat het noodzakelijk contact tussen de lezer en de verkoper tot stand komt. De opleiding en de kennis van de verkoper helpen de lezer aan een werkelijk geschikt en waardevol boek.
Een bijzondere rol vervullen hier de jaarmarkten, de massa-meetings en de excursies naar buiten, die ter gelegenheid van „De Dag van Het Boek" gehouden zijn.

Bij de aankoop van een boek komt het er niet in de eerste plaats op aan de koper het een of ander veel gevraagd boek in de handen te drukken, maar men moet een boek uitkiezen, dat indruk op de lezer maakt en hem in zekere zin voor altijd daaraan bindt.
Het spreekt vanzelf, dat de prijs van een goedkoop boek in hoge mate afhankelijk is van de mate van modernisatie van het grafische vak, van de stand van de papierindustrie, van de mechanisatie van het productieproces, en in het bijzonder, van de boekbinderij.
Ondanks de langzame vooruitgang van het boekbinden — dat nog tot de achterlijkste en minst ontwikkelde Poolse bedrijfstakken behoort — bereikte men ook hier reeds belangrijke prestaties.
Kleine oplagen zijn nu nog slechts een uitzondering. Voor de uitgever is het niet alleen noodzakelijk om boek- en vakkennis te bezitten, hij moet tevens op de hoogte zijn van de wensen van het publiek en van de zogenaamde „afzetmarkt".
In Polen is de boekenmarkt voor het grootste gedeelte een soort marktorganisatie, gevormd door een net van bibliotheken en bibliotheekpunten, waarvan het aantal in 1949 tot 20 duizend steeg. Dit net wordt gevormd door de scholen en het onderwijzerscorps, de politieke en de sociale organisaties, de bonden en de verenigingen, de clubs en de leeszalen in de fabrieken en in de dorpen, het coöperatiewezen, en tenslotte door de gesocialiseerde boekenzaken.
De planning voor de boekenproductie moet hand in hand gaan met die voor de afzet. Dat is de fundamentele voorwaarde voor een goedkoper boek. De oprichting van een Centraal Bureau voor de Boekverspreiding, welke oprichting zich nog in een voorbereidende phase bevindt, zal een gewichtige factor zijn om tot een coördinatie te komen van planning en berekening voor de gesocialiseerde uitgeversondernemingen.

Meer dan 2 millioen boeken

Een noviteit in het clubleven was ook de in het afgelopen jaar aangevangen leergang voor de Russische taal.
Tot aan November namen rond 19.000 leden van de vakorganisaties er aan deel, terwijl aan de cursussen voor analphabeten door 45.500 personen werd deelgenomen.
Deze met alle kracht voortgestuwde scholingsbeweging door middel van de clubs, doet tegelijkertijd zijn invloed gelden op de ontwikkeling van het bibliotheekwezen. Terwijl in het eerste kwartaal van 1949 de clubs der vakbeweging over 5373 bibliotheken de beschikking hadden met in totaal 1.545.088 boeken, had het aantal bibliotheken tegen het einde van het jaar de 7610 bereikt met in totaal 2 millioen boeken.
Als belangrijke overwinning van het afgelopen jaar kan men verder nog beschouwen de zich gunstig ontwikkelende actie voor de samensmelting van de clubcentra der steden met die van het platteland. 2370 groepen van clubs namen deel aan de actie tot bevordering van de culturele verbondenheid met het platteland; 1760 centra op het platteland worden geregeld verzorgd met artistiek-culturele voorstellingen, georganiseerd door kunstenaars, die met geschikt tekstmateriaal en verder met onderrichtsmiddelen uit de stad naar het land trekken.
In 1949 organiseerden de clubs van de arbeiders 8239 voorstellingen in de dorpen in samenwerking met de boerencoöperaties. In Silezië hebben de arbeidersclubs 362 dorpsclubhuizen onder hun hoede.

Dank zij het initiatief van het ministerie voor Kunst en Kultuur ontstaan op het gebied van de Kunst steeds meer groeperingen, door welke de Kunst naar het volk wordt gebracht.

Spontane activiteit der Kunstenaars

Ook de repertoirs voor de cultureel-artistieke voorstellingen hebben een radicale verandering ondergaan, een verandering, die voortgekomen is uit moeizaam voorbereide werkzaamheden, waarvan de verdere doorvoering opgedragen is aan vooraanstaande letterkundigen, aan vaklieden van het toneel en aan sociale verslaggevers. Uit een zeer rijke literatuur moest een keus worden gedaan om te bepalen, welke tekstseries het meest in aanmerking kwamen om opgevoerd te worden, daar deze series immers de grondslag vormen voor de programma's der artistieke groepen in de clubs.

Deze theaterbibliotheek bevat nu drama's en toneelbewerkingen van novellen en romans van vooraanstaande Poolse schrijvers (Orzeszkowa, Sienkiewicz, Prus, Konopnicka), klassieke Russische toneelstukken en moderne scheppingen van de Russische litteratuur (de eersten vertegenwoordigd door Gogol, Tchechow, Gorki, de laatsten door Majakowski, Petrow), van Amerikaanse litteratuur (Sinclair) en andere buitenlanders als Aragon e.a.

Deze tekstboeken hadden een reusachtig succes. Reeds direct na hun verschijning werden ze in de theatergroepen in studie genomen, terwijl ze tevens in de scholen, in het leger en in de boerencoöperaties spoedig hun weg vonden. Iedere nieuwe uitgave verschijnt in een vergrote oplage tengevolge van het feit, dat de belangstelling voor artistieke opvoeding en voor artistiek-culturele stukken van dag tot dag in de clubs toeneemt.

Ter gelegenheid van de feestspelen van Russische en Sowjet-toneelkunst, die de afsluiting vormden van het jaar 1949, hadden de arbeidersclubs 57 stukken ingestudeerd. Verschillende dezer stukken werden door meerdere clubs gelijktijdig ingestudeerd. Men kan zich voorstellen, welk een rijkdom aan uitbeeldingen men daarbij te aanschouwen kreeg.

Als men de afzonderlijke prestaties van deze groepen, waarvan er bijna 500 aan de wedstrijd deelnamen, op de voet zou hebben kunnen volgen, zou men een interessant documentair overzicht krijgen van een tot dusver onbekend verschijnsel in het Poolse culturele leven: het ontwaken van een spontane, artistieke drang naar daden onder de massa van het werkende volk.

Het toneel brengt nieuw leven

De feestspelen spoorden de arbeiders er toe aan enige zeer waardevolle stukken in hun repertoir op te nemen, wat voor hen uiteraard een blijvende aanwinst zal betekenen. Men mag daarbij tevens niet uit het oog verliezen, dat de specifieke taak, welke de theatergroepen te vervullen hebben, vooral bestaat in het tot ontwaken brengen van de belangstelling voor culturele aangelegenheden. Het is reeds dikwijls voorgekomen, dat bijvoorbeeld een door een lekengroep ingestudeerd stuk van Tchechow of van Gorki bepaalde deelnemers aanspoorde om in een bibliotheek naar werken van dezelfde schrijver te zoeken, om daardoor de werken van deze schrijvers nader te leren kennen. De toneelvoorstellingen oefenen soortgelijke invloeden op een publiek uit, dat reeds uit millioenen bestaat. Tijdens de periode der feestspelen hebben de arbeidersclubs (de clubs op het platteland niet meegerekend) 5500 voorstellingen gebracht in een groot aantal fabrieken, en 3000 in de dorpen. Meer dan 2 millioen arbeiders en boeren hebben deze voorstellingen bijgewoond. In dezelfde periode werden er in de clubs 300 nieuwe taalcursussen geopend voor de Russische taal, waaraan 7000 personen deelnamen.

Ontwikkeling en ontspanning in een nieuw gewaad

De theatergroepen van de arbeiders- en boerenclubs.

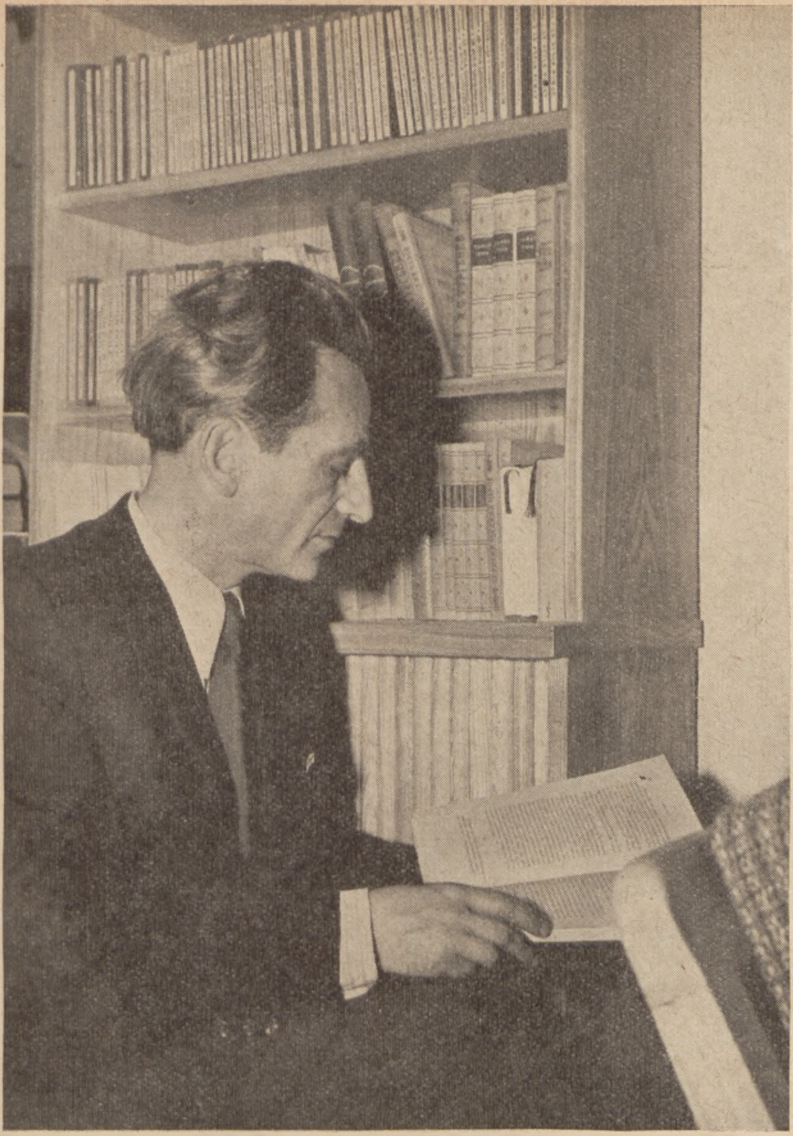
In het kader van het zo juist gehouden Festival van de arbeiders- en boerenclubs had men de gelegenheid, de resultaten nader te leren kennen van de in dienst der kunst en scholing staande arbeid, die in de clubs meer en meer tot ontplooiïng komt.
Deze resultaten lieten niet na de algemene bewondering op te wekken.
Vergeleken met het vorige jaar, waarin een zelfde festival plaats vond dat opgeluisterd werd met spelen en feestelijkheden, valt er een belangrijke vooruitgang te constateren, welke zich in verband met de fundamentele en radicale veranderingen in het interne leven van de clubbeweging in 1949 voltrokken heeft.
Zoals dit op zo vele andere gebieden van het culturele leven in Polen het geval was, hebben tijdens deze periode ook de werkmethoden van deze groepen onder de invloed van de politieke veranderingen een nieuwe gedaante aangenomen, welke werkmethoden weer bepaald werden door de besluiten van het Congres ter vereniging der Poolse Arbeiderspartijen, dat in December van 1948 plaats vond.
Er begon een doelbewuste strijd om de clubs een duidelijk ideologisch cachet te verlenen en de banale zucht naar uiterlijke effecten, die men in de clubbijeenkomsten dikwijls kon waarnemen, te doen verdwijnen.

Voortzetting van de scholing door middel van lezingen

Een grote overwinning werd behaald door de in 1949 ingeleide actie om de zelfscholing te stimuleren, om deze in de juiste banen te leiden en de brede kringen, die ze nu al bereikt, nog verder te vergroten.
Tot November van het vorige jaar werden er in de clubs 7134 nieuwe kringen gevormd, die in systematische arbeid de verdere scholing van nog 132.596 personen ter hand namen.
Aan de hand van tevoren uitgewerkte programma's vonden er lezingen en discussieavonden plaats, waar in afzonderlijke voordrachtseries de volgende onderwerpen behandeld werden:
Economische geschiedenis, de geschiedenis van Polen, de geschiedenis van de arbeidersbeweging, natuurwetenschappen, de kennis van het tegenwoordige Polen en de andere landen.
De deelnemers ontvangen voor hun verdere scholing kosteloos de benodigde boeken van de door de vakorganisatie uitgegeven scholingsseries. Men heeft vooral belangstelling voor de radio-hogeschool, een door „Radio Polskie" gestichte school, waar voordrachten gehouden worden over de meest uiteenlopende takken der wetenschap.
Deze lezingen omvatten twee leergangen: één voor beginners en één voor gevorderden. Als deze voordrachtseries geëindigd zijn, leggen de cursisten een examen af.

De massa ontwaakt

Het Festival van de arbeiders- en boerentheatergroepen is voor het beroepstoneel een bron geworden, waaruit het nieuwe krachten kan putten, en dat een nieuw type toneelspeler naar voren brengt, in staat het leven der arbeiders en boeren weer te geven op een wijze, die met de werkelijkheid in overeenstemming is. Het Festival heeft als het ware een schare van begaafden en talentvollen naar voren gebracht, welke in de toekomst een keurkorps zullen vormen onder de 300.000 lekenspelers, die nu reeds in de arbeiders- en boerenclubs optreden.
Tijdens de door de kunstscholen georganiseerde bijeenkomst in Poznań heeft men zich ook met de vraag beziggehouden, hoe men nieuwe krachten kan vormen voor de beweging der lekenspelers. De ontwikkeling van de clubbeweging neemt op dit ogenblik het karakter aan van een werkelijk ontwaken der volksmassa's.
Ondanks het feit, dat de te bewerken stof dikwijls bijna onoverkomelijke moeilijkheden oplevert voor de nog te onervaren spelers, ondanks de tekortkomingen in dictie, veroorzaakt door gebrek aan voorafgaande scholing, vermogen deze geboren kunstenaars niettemin de hindernissen te overwinnen en ze vertonen zulk een oorspronkelijk spel, dat de toeschouwer onwillekeurig in vervoering geraakt.
Een dergelijk belangrijk cultuurverschijnsel, zoals de clubbeweging, moet met opmerkzaamheid worden gadegeslagen, omdat het bijzondere en buitengewoon kostbare waarden in zich bergt: jeugd, frisheid en het rhythme van de naaste ons wachtende toekomst.

De Poolse schrijver M. Jastrun

Het boek van deze tijd

Een aantal Poolse na-oorlogse boeken, zeer geschikt voor vertaling

JERZY ANDREJEWSKI:

De nacht. Novellen, Warszawa 1945.

Tijdens de bezetting werd Jerzy Andrzejewski beroemd door zijn korte vertellingen, die binnenskamers in het bezette Warszawa werden voorgelezen. Enkele zijn verloren gegaan, de manuscripten werden bij de opstand te Warszawa verbrand. Twee werden er gered: „Voor de Rechtbank" en „Appel". De eerste vertelling behandelt het vraagstuk van het verraad en heeft in Polen tot belangrijke discussies aanleiding gegeven. Ze werd gedrukt in Jan. '49.

„Appel" is een vertelling uit de concentratiekampen en toont de solidariteit van de gevangenen van alle landen.

„De Paasweek", de langste novelle, die de vernietiging van het ghetto te Warszawa in '43 behandelt, is in het Duits vertaald en in Oostenrijk uitgegeven.

De laatste vertelling, „Warszawianka", beschrijft hoe de bevolking van Warszawa de stad moest verlaten voor ze verbrand werd. Tekenend in deze vertelling is het optimisme en het vaste geloof in de wederopbouw.

De vertelling „De Nacht" kreeg de Kraków-prijs. De titel is het symbool van de fascistische bezetting.

JERZY ANDRZEJEWSKI:

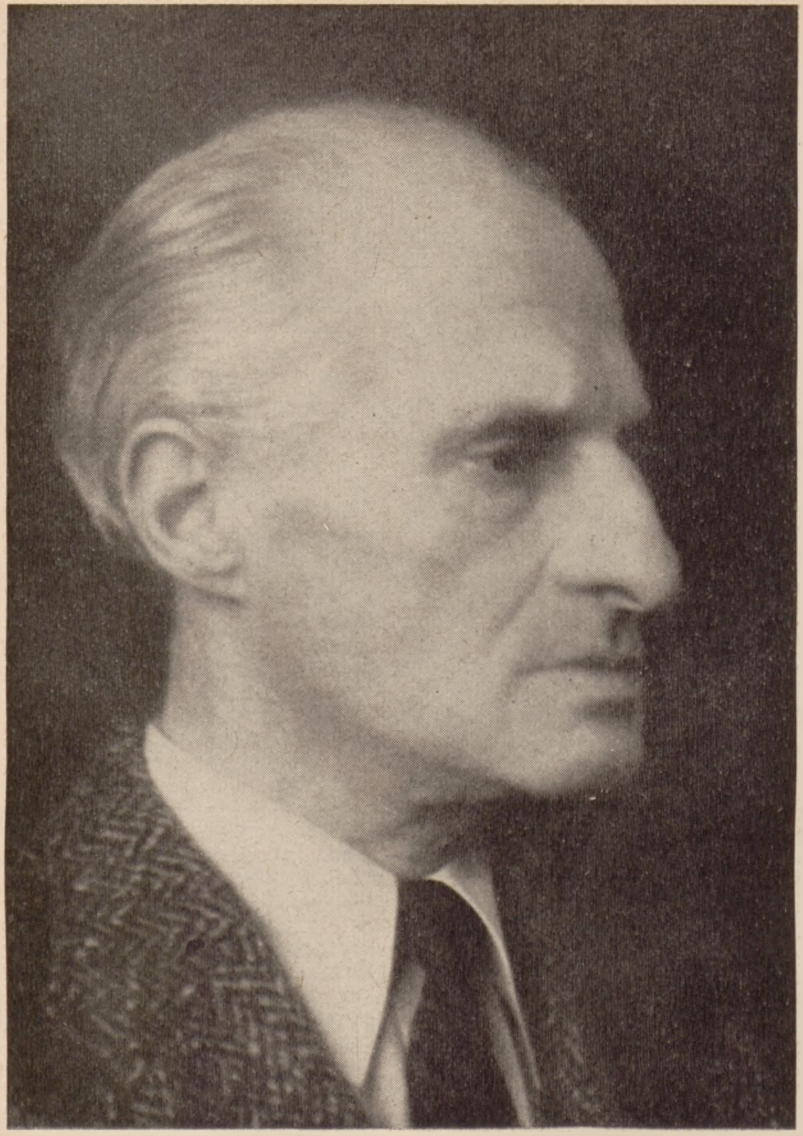
As en Diamant, Warszawa '48.

Andrzejewski verwierf de dankbaarheid en de liefde van de lezers om de moed, waarmede hij de actueelste en belangrijkste problemen van het politieke en sociale leven behandelt. In deze roman heeft hij de Poolse literatuur nieuwe wegen gewezen. De roman, die in 1948 verscheen, behandelt de eerste etappe in de ontwikkeling van de politieke en sociale structuur van het nieuwe Polen. Daar hij de handeling laat spelen in een kleine provinciestad in de laatste drie oorlogsdagen, en de verschillende sociale groeperingen weergeeft (de burgerklasse, de ambtenaarswereld en de verschillende soorten speculanten) die strijden tegen de nieuwe wereld van arbeiders en boeren, nemen de arbeiders-functionarissen in deze roman een grote plaats in. Deze organiseren in de ongunstigste omstandigheden het nieuwe leven in de Staat. Andrzejewski beschrijft ook de jeugd, die zich door de rechtse groeperingen (fascisten en burgers) laat misbruiken tot misdadige doeleinden. Aangrijpende politieke en morele conflicten (het probleem van de ex-politieke gevangenen) maken deze roman tot een der belangrijkste in de na-oorlogse Poolse litteratuur. De roman kreeg de voornaamste literatuurprijs: die van de „Wedergeboorte van Polen".

KAZIMIERZ BRANDYS:

Tussen de oorlogen, Warszawa 1949.

Een grote cyclus van 4 romans, waarin de ontwikkeling van het Poolse volk gedurende de twee laatste imperialistische oorlogen wordt geschilderd. De eerste roman „Samson" beschrijft het lot van een Joods intellectueel, die in het fascistische Polen gedwongen is, geïsoleerd te leven. Dan bewerkt de Hitler-bezetting met dezelfde, maar scherpere middelen de onderdrukking en uitsluiting der Joden. Pas wanneer Samson zich bij de

Julian Tuwin, een bekende Poolse schrijver

arbeiders-beweging aansluit, ontstaat voor hem de mogelijkheid van een bestaan in een nieuwe samenleving.

De tweede roman, „Antigon", beschrijft het leven van een beursspeculant, vroeger bediende, die in deze kapitalistische wereld maar één mogelijkheid ziet, naar boven te komen en wel door: beursspeculaties. Tijdens de oorlog collaboreert de hoofdfiguur van deze roman, Charley, met de bezetter, hij buit de vernietiging van de Joden uit, hij overleeft de ineenstorting van zijn eigen wereld, als het Sowjetleger Polen bevrijdt. In die nieuwe wereld is voor Charley echter geen plaats...

De derde roman „Troje, een open stad", is het verhaal van een burgerlijk intellectueel, de zoon van Charley, die de hele oorlog in Parijs heeft geleefd en steeds meer buiten ieder klasse-verband kwam te staan. Zijn houding is steriel, hij vermijdt de conflicten van zijn tijd. De vierde roman „De Mens sterft niet" is in voorbereiding en behandelt het leven van Charley's andere zoon, Julian, in Polen.

Het gehele werk is een ontzagwekkend overzicht van 20 jaren imperialistische oorlog, de groei tot de bewuste mens en het verval van de burgerlijke maatschappij.

JAN BRZOZA:

De Kinderen. Katowice 1946.

De roman van de bekende Silezische schrijver werd vóór de oorlog geschreven en uitgegeven. Hij behandelt het leven van de kinderen van de werkelozen in crisistijd, veroordeelt de philantropie en spreekt zich uit voor de levensfilosofie van de arbeider.

DABROWSKA, MARIA:

„Nachten en Dagen". Warszawa 1947—'48.

Het is een prachtig werk uit de periode tussen twee oorlogen. In vier belangrijke delen wordt ons de Poolse intellectueel beschreven, zoals hij is voortgekomen uit de klasse der groot-grondbezitters, gezien tegen de achtergrond van omwentelingen en oorlogen uit de eerste helft van de 19de eeuw. De inhoud is de geschiedenis van de familie Niechcic, groot-grondbezitters, bezien vanuit de sociale en politieke gebeurtenissen van die tijd. Met een groot historisch begrip is hier, in een buitengewoon rijke taal, een Pools epos van onvergankelijke waarde geschapen.

KORNEL FILIPOWICZ:

„Het onwrikbare landschap". Warszawa 1947.

Vertellingen uit de laatste oorlog, met als hoofdmotief de houding van de mensen tegenover het fascisme. De helden strijden in groten getale actief tegen dit fascisme, in hun werk of in de concentratiekampen. Het beste verhaal is „De samenkomst te Devon", waar een groep Duitse geleerden, die zich aan de bezetting hebben kunnen onttrekken, met Poolse partisanen samenkomen.

JULIAN GALAJ:

„Mystkowice, het kleine dorp". Warszawa 1946—49. 4 delen.

„Mystkowice" is de kroniek van een dorp bij Lowicz, dichtbij Warszawa, van de laatste 25 jaar. Hier wordt de ontwikkeling van het sociale leven behandeld vanaf de eerste voorschotbanken tot aan de Productie-coöperatie in het nieuwe Polen. De roman, uit eigen ervaringen geschreven (de schrijver is boer in dit dorp) heeft documentaire waarde en heeft als kunstwerk grote betekenis.

POLA GOJAWICZYNSKA:

„De tralies". Warszawa 1949.

Een herinneringsroman uit de vrouwengevangenis Pawiak te

Karikatuur van de Poolse schrijver J. Andrzejwski

Warszawa, waar de bekende schrijfster de fascistische methoden en de heldenmoed der vrouwen heeft meegemaakt. De gevangenis stond midden in het ghetto en werd met dit ghetto vernietigd. De herinneringen zijn eenvoudig en realistisch beschreven.

POLA GOJAWICZYNSKA:

„De meisjes uit Nowolipki", roman. Warszewa 1947.

Een beroemde voor-oorlogse roman, die de sociale ontwikkeling van 6 klein-burgerlijke meisjes uit Warszawa behandelt.
Met grote kennis van zaken en kunstgevoel beschrijft deze roman, die in de jaren van de eerste wereldoorlog speelt, de kleinburgers van Warszawa, die aan werkeloosheid en ellende zijn prijs gegeven.

JAROSLAW IWASZKIEWICZ:

„Nieuwe liefde". Warszawa 46.

De schrijver behoorde tot de dichtergroep „Skamander", die de ontwikkeling der Poolse dichtkunst sterk heeft beïnvloed. Hij was de enige prozaschrijver van deze groep, een der beste novellisten die Polen heeft voortgebracht. In zijn „Nieuwe Liefde" behandelt hij zowel de voor-oorlogse, als de oorlogsproblemen in verhalen, die ver teruggrijpen. Een hoogtepunt in deze verhalen is de slag in de vlakte van Sedan.

JAROSLAW IWASZKIEWICZ:

„De oude pannenbakkerij". „De oude molen aan de Lutina". Warszawa 1946.

Beide verhalen geven ons problemen uit de fascistische bezettingstijd. In het eerste verhaal wordt de liefde aan het verzet opgeofferd. In het tweede verhaal wordt het verraad van een Hitler-jongen door de grootvader gewroken, die in een harde, maar menselijke moraal werd grootgebracht. Beide verhalen vonden grote weerklank in Polen. Het eerste verhaal werd door de schrijver voor het toneel omgewerkt.

JAROSLAW IWASZKIEWICZ:

„Italiaanse Novellen". Warszawa 1947.

Een boekje met novellen, dat tegelijk met de „Nieuwe Liefde" uitkwam. Voor dit werk kreeg de auteur in 1948 de literatuurprijs door het tijdschrift „Odrodzenie" uitgeschreven. De meesterlijke vorm, de prachtige stijl, de plastische voorstelling der personen en ten slotte de belangrijke problematiek maken dit boek tot een van de beste van na de oorlog. Bijzonder goed is „Het congres te Florence", een vredesboodschap van intellectuelen vóór de oorlog, waarbij de fascisten een aanslag tegen het congres ondernemen.

LEON KRUCZKOWSKI:

„Kordian en de Vlegel". Warszawa 1949.

Een historisch-sociale roman, met authentiek materiaal. Een literaire montage, die het boerenvraagstuk van vlak voor de November-opstand 1830 behandelt. De schrijver beschrijft de nood der boeren en de grenzenloze wreedheid der Poolse edellieden. Een uitstekend commentaar op de houding van de boeren bij de opstand van 1830.

ZOFIA NALKOWSKA:

„Levensboeien". Roman. Warszawa 1948.

Een roman van de Poolse schrijfster, wier werken een halve eeuw de stijl van het Poolse proza beheerste. Een onverbiddelijke satire

Er kunnen niet genoeg boeken op de markt komen voor het weetgierige publiek van het nieuwe Polen

op het fascistisch georiënteerde systeem van het kapitalistische Polen. De handeling speelt direct vóór het uitbreken van de tweede wereldoorlog. Het thema is het intrigespel van de Poolse „Elite" met de Duitse fascisten. Het slot geeft een treffend beeld van de oorlogsverwoestingen.

JAN PARANDOWSKI:

„Olympische discus". 4e druk. Warszawa 1946.

De beroemde philoloog en humanist geeft in deze roman een kleurrijk beeld van de Olympische spelen uit de eerste helft van de vijfde eeuw vóór Christus. Parandowski is een buitengewoon stylist, voorzitter van de Poolse P.E.N. club. In 1932 werd de roman met de Olympiade-medaille bekroond.

KSAWERY PRUSZYNSKI:

Keur van Novellen. (13 Novellen, Warszewa 1946).

Ksawery Pruszyński werd vóór de oorlog bekend door zijn reportages uit Spanje en Palestina. Tijdens de oorlog was hij front-berichtgever en in een geschiedkundig werk bestreed hij de nationalistische opvattingen van de Poolse emigranten. Naast talloze reportages, historische geschriften en romans schreef Pruszyński verhalen, waarin het menselijk beleven ten nauwste verbonden is met de oorlogsproblemen en de vrijheidsstrijd.

ADOLF RUDNICKI:

Keur van Vertellingen. Warszawa 1948.

Rudnicki is de meest vooraanstaande novellist van de jongere generatie van Polen. Hij kreeg voor de oorlog bekendheid door een reportage over de toestanden in het kapitalistische Polen. Deze reportage werd in beslag genomen. Na de oorlog verschenen verschillende vertellingen, met als hoofdmotieven: de vernietiging van het Joodse volk door het fascisme, de strijd tegen de revolutionairen en het probleem van de toenadering der intellectuelen tot de arbeidersklasse in de strijd tegen het imperialisme. De eerlijke en zuivere kunst en het medegevoel tegenover het menselijk lijden verlenen deze vertellingen een suggestieve, morele kracht.

WANDA WASILEWSKA:

Aspect van de dag, Warszawa '49, **Vaderland,** 4e druk. Warszawa 1949.

Wanda Wasilewska is een vooraanstaande revolutionaire Poolse strijdster; vóór de oorlog organiseerde zij de oppositie bij het onderwijs, zij heeft mede het verband gelegd tussen de Poolse patriotten in de Sowjet-Unie en die in het Poolse leger. Schrijfster van buitengewone qualiteiten, wier roman „Regenboog" de Stalin-prijs kreeg. In „Het aspect van de dag" beschrijft zij op meesterlijke wijze de strijd der arbeidersklasse om betere bestaansmogelijkheden.
„Vaderland" is een roman, die in een Pools dorp speelt, en het ontwakend bewustzijn van de boeren schildert.
In „Land onder het Juk" geeft zij de verbitterde strijd weer van een dorp tegen de uitbuiting van de grondbezitters. Een roman uit de zware tijd tussen de twee oorlogen. Uitstekend weergegeven zijn de nood, de onwetendheid en het oerinstinct van de dorpsgemeenschap.

WOJCIECH ZUKROWSKI:

De roof in Tiuturlistan, Kraków 1946.

Roman in sprookjesvorm voor grotere kinderen; zowel de literaire en de politieke toespelingen, als de treffende sociale satyre maken dit boek zeer belangrijk, ook voor volwassenen. Buitengewoon suggestieve tekeningen van de jonge Poolse graficus A. Marczyński versieren dit bijzondere boek

Red.

Een beweeglijke Boekenstand

Overeenkomst tussen Regering en Episcopaat in Polen

Zoals onze lezers bekend is, werden sinds geruime tijd tussen gevolmachtigde vertegenwoordigers van de Poolse regering enerzijds en de gevolmachtigden van het Poolse Episcopaat anderzijds onderhandelingen gevoerd om tot een regeling te komen in de betrekkingen tussen Staat en Kerk. Velen hier te lande geloofden niet, dat onder de huidige verhoudingen in Polen deze twee partijen tot een overeenkomst zouden komen. Integendeel, men hoopte in stilte, dat de gespannen verhouding zich verder verscherpen zou en zo mogelijk zelfs tot een burgeroorlog aanleiding zou geven. Wij willen hier niet ingaan op de onzinnige berichten waarmee men ons verblijdde, als zouden er in Polen godsdienstvervolging, dwang en terreur heersen, maar we willen er de nadruk op leggen, dat ons streven er steeds op gericht is de lezers een zo objectief mogelijk beeld te geven van de ware toedracht van hetgeen zich daar in het nieuwe Polen onder de nieuwe verhoudingen afspeelt. Alleen degene, die in staat is zich, ondanks de hetzcampagne tegen de volkeren, een onbevangen oordeel te vormen, zal niet verrast zijn door het sluiten van het verdrag. Het Nieuwe Polen heeft voor zijn wederopbouw de vrede nodig en dit niet alleen naar buiten maar ook naar binnen in het eigen land. Gedragen door deze gedachte werkt het en volbrengt het onder de leiding van zijn tegenwoordige staatslieden ware wonderen.

De Poolse Geestelijkheid, verbonden met de brede massa van het werkende volk, kan niet tegen de stroom op zwemmen, kan niet aan de reactionaire influistering van zijn eigen zowel als van buitenlandse raadgevers gevolg geven, ze moet de vooruitgang dienen, wil ze niet onbegrepen blijven door het volk. Bovendien is het voor de Polen geen geheim, dat men de nieuwe wegen, die zij in politiek, economisch, sociaal en cultureel opzicht ingeslagen hebben in vijandige kringen met onbehagen volgt. De speculatie op hun binnenlandse onenigheid willen zij loochenstraffen. Zij spiegelen zich daarbij aan hun eeuwenlange nationale en sociale onderdrukking. De verworven vrijheid willen zij niet bedreigd zien door welke duistere manoeuvre dan ook van hen die zich hun vrienden noemen. Zij dulden nu niet meer, dat men zich van buitenaf in hun aangelegenheden mengt, zelfs op het gevaar af, dat hun handelingen zekere kerkelijke hoogvaardigheidsbekleders van het Vaticaan onaangenaam zouden kunnen zijn. De overeenkomst is hiervan een sprekend getuigenis. Hierin komt de rijpe staatsmanswijsheid van hun wereldlijke en kerkelijke leiders tot uitdrukking. Het zou zeer onverstandig zijn de huidige stand van zaken in Polen te beoordelen, op de wijze als ettelijken van haat vervulde tegenstanders van het Nieuwe Polen dat believen te doen, bij wie de wens de vader van de gedachte is en die geen rekening houden met de werkelijkheid.

Deze heren maken het zich daar nieuw ontwikkelde leven tot een carricatuur en leiden de openbare mening op een dwaalspoor. Hoe onzinnig het ook moge klinken, ze hebben toch tot op het laatste ogenblik beweerd, dat de overeenkomst alleen door enige dissidenten der Katholieke kerk gesloten werd. Waar is daarentegen, dat het verdrag gesloten werd in naam van het hele Poolse Episcopaat en van zijn leider, Polen's Primaat, Zijne Doorluchtigheid Wyszyński. Om het onze lezers mogelijk te maken kennis te nemen van de hele text van de overeenkomst, laten wij deze hier woordelijk volgen:

Tekst van de Overeenkomst

Teneinde de natie, het Nieuwe Polen en zijn burgers de beste voorwaarden tot ontwikkeling en de mogelijkheid van veelzijdige, rustige arbeid te verzekeren, regelen de Regering der Republiek, staande op het standpunt van eerbiediging der godsdienstvrijheid, en het Poolse Episcopaat, dat het belang van de Kerk en het huidige Poolse staatsbelang in het oog houdt, hun betrekkingen op de volgende wijze:

1) Het Episcopaat roept de geestelijkheid op om bij haar zieleherderlijke arbeid in overeenstemming met de leer van de Kerk de gelovigen voor te gaan in de eerbiediging van de rechten en het gezag van de staat.

2) Het Episcopaat roept de geestelijkheid op om bij haar zieleherderlijke arbeid de gelovigen op te wekken tot versterkte inspanning bij de opbouw van het land en de vergroting der welvaart.

3) Het Poolse Episcopaat verklaart, dat zowel redenen van economische, historische, culturele en religieuze aard als de historische rechtvaardigheid eisen, dat de Herwonnen Gebieden voor goed tot Polen zullen behoren. Uitgaande van de stelling, dat de Herwonnen Gebieden een onafscheidbaar deel van de Republiek vormen, wendt het Episcopaat zich tot de Heilige Stoel met het verzoek de grenzen der Diocesen te wijzigen en permanente bisschoppen voor de betreffende gebieden te benoemen.

4) Het Episcopaat zal zich binnen de grenzen van zijn mogelijkheden verzetten tegen activiteit, die vijandig tegen Polen is, in het bijzonder tegen het anti-Poolse en revisionnistische optreden van een deel der Duitse geestelijkheid.

5) Het principe, dat de Paus de beslissende en hoogste autoriteit van de Kerk is, heeft betrekking op aangelegenheden van geloof, moraal en kerkelijke jurisdictie; in andere aangelegenheden laat het Episcopaat zich leiden door het Poolse staatsbelang.

6) Uitgaand van de stelling, dat de taak der Kerk vervuld kan worden onder verschillende sociaaleconomische systemen, ingesteld door de wereldlijke macht, zal het Episcopaat de geestelijkheid uiteenzetten, dat zij zich niet mag verzetten tegen de oprichting van coöperaties op het platteland, aangezien iedere samenwerking in wezen berust op de ethische grondslag van de menselijke natuur, die streeft naar een vrijwillige maatschappelijke solidariteit in het belang van het algemeen welzijn.

7) De Kerk, die overeenkomstig haar principes iedere tegen de staat gerichte actie veroordeelt, zal zich vooral verzetten tegen misbruik van religieuze gevoelens bij tegen de staat gerichte doeleinden.

8) De Katholieke Kerk, die overeenkomstig haar principes ieder misdrijf veroordeelt, zal ook de misdadige activiteit van onder-

grondse benden veroordelen en volgens het kerkelijk recht die geestelijken brandmerken en straffen, die zich schuldig maken aan deelname aan enigerlei tegen de staat gerichte ondergrondse actie.

9) Het Episcopaat zal, overeenkomstig de leer van de Kerk, alle pogingen tot het behoud van de vrede steunen, de Kerk zal zich binnen de grens van haar mogelijkheden verzetten tegen het streven om een oorlog te ontketenen.

10) Het godsdienstonderwijs op de scholen:

a) De Regering der Republiek is niet voornemens het huidige godsdienstonderwijs op de scholen te beperken. De programma's van het godsdienstonderwijs zullen door de onderwijsautoriteiten bewerkt worden tezamen met vertegenwoordigers van het Episcopaat; de scholen zullen van passende leerboeken worden voorzien; godsdienstonderwijzers, wereldlijken, zowel als geestelijken, zullen op gelijke voet behandeld worden als de onderwijzers van andere vakken; de onderwijsautoriteiten zullen in overleg met het Episcopaat inspecteurs voor het godsdienstonderwijs benoemen;

b) De autoriteiten zullen de leerlingen geen moeilijkheden in de weg leggen bij het uitoefenen van hun religieuze plichten buiten de school;

c) De bestaande Katholieke scholen blijven gehandhaafd, de regering zal echter toezien, dat deze scholen de verordeningen loyaal nakomen en het door de staatsautoriteiten vastgestelde programma uitvoeren;

d) De scholen, geleid door de Katholieke Kerk, zullen alle rechten genieten van de staatsscholen volgens de algemene principes, vastgesteld bij de desbetreffende wetten en verordeningen van de onderwijsautoriteiten;

e) In geval van stichting van een school zonder godsdienstonderwijs of in geval van omzetting van een gewone school is een school zonder godsdienstonderwijs, zullen Katholieke ouders, indien zij zulks wensen, het recht en de gelegenheid hebben om hun kinderen naar een school met godsdienstonderwijs te zenden.

11) De Katholieke Universiteit te Lublin zal haar activiteit op de huidige voet kunnen voortzetten.

12) De Katholieke verenigingen zullen de rechten behouden, die zij tot dusverre genoten, na voldoening aan de eisen vermeld in het decreet op de verenigingen. Deze zelfde principes zijn van toepassing op de Maria-Sodalitia.

13) De Kerk zal het recht hebben binnen het kader van de vigerende voorschriften charitatieve en cathechetische actie te voeren.

14) De Katholieke pers en de Katholieke publicaties zullen alle rechten genieten, omschreven bij de desbetreffende wetten en regeringsbesluiten, op gelijke voet met andere uitgeverijen.

15) Aan de openbare godsdienstoefening, traditionele pelgrimages en processies zal niets in de weg worden gelegd. Ter handhaving van de openbare orde zullen de kerkelijke autoriteiten over deze plechtigheden overleg plegen met de bestuursautoriteiten.

16) De zielezorg bij het leger zal geregeld worden bij een speciaal statuut, opgesteld door de militaire autoriteiten in overleg met vertegenwoordigers van het Episcopaat.

17) In strafgevangenissen zal de geestlijke verzorging berusten in handen van kapelaans, benoemd door de betreffende autoriteiten op voordracht van de Bisschop.

18) In staats- en stedelijke ziekenhuizen zal de geestelijke verzorging van patienten, die dit wensen, berusten in handen van ziekenhuiskapelaans, wier salariëring bij speciale overeenkomsten zal worden vastgesteld.

19) Geestelijke ordes en daarmee gelijk te stellen groepen zullen binnen de grenzen van hun roeping en de vigerende wetten volledige vrijheid van handelen hebben.

Ondertekend te Warszawa, op 14 April 1950.

De overeenkomst werd ondertekend van de zijde der Republiek door de Minister van Binnenlandse Zaken Wladyslaw Wolski, door de Vice-minister van Nationale Verdediging, Edward Ochab en door de Volksafgevaardigde (lid van de Sejm), Franciszek Mazur.

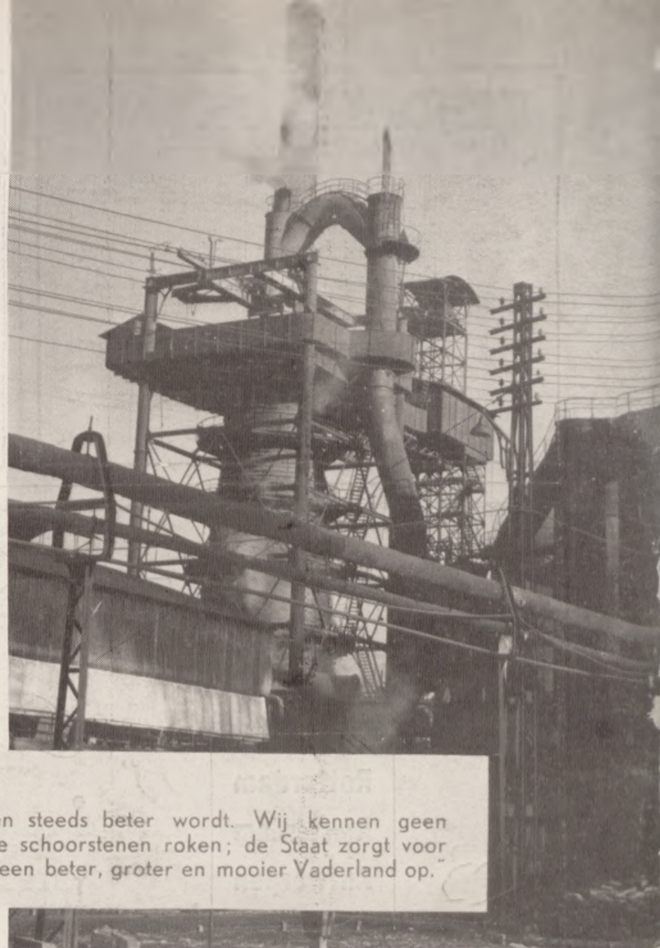
Van de zijde van het Episcopaat door:

Mgr. Z. Choromanski, Bisschop in partibus, secretaris van het Poolse Episcopaat;

Mgr. M. Klepacz, Bisschop van Lódż; en

Mgr. T. Zakrewski, Bisschop van Plock.

Een gelukkige moeder schrijft ons:

„Vertelt U aan Uwe lezers dat het in Polen steeds beter wordt. Wij kennen geen werkloosheid en komen nog handen tekort; de schoorstenen roken; de Staat zorgt voor een groot deel voor onze kinderen; wij bouwen een beter, groter en mooier Vaderland op."

